

Representatie van dove tolkgebruikers van kleur via tolken NGT/NL:

*Perspectieven van dove tolkgebruikers van kleur en tolken
van kleur*

Naam: Marieke Xia

Contact: tolk.mariekexia@gmail.com

Opleiding: Tolk Nederlandse Gebarentaal

Eindproductbegeleider: Dr. Maartje de Meulder

Eerste beoordelaar: Dr. Harrie Scholtmeijer

Tweede beoordelaar: Dr. Eveline Boers

Inleverdatum: 18-08-2022

Woordenaantal: 13466

|

Abstract

In dit onderzoek wordt er gekeken naar de perspectieven van tolken en tolkgebruikers van kleur in relatie tot representatie en beeldvorming. De huidige demografie binnen het beroep Tolk NGT/NL is geen goede afspiegeling van de maatschappij in Nederland. Door de missende diversiteit binnen de tolkenpopulatie kunnen tolkgebruikers van kleur niet vaak/nooit een tolk inzetten met dezelfde etniciteit, terwijl witte tolkgebruikers dit doorgaans wel kunnen. De onderzoeksvraag is dan ook: Welke invloed heeft de etniciteit van een tolk NGT/NL op de representatie van een dove tolkgebruiker van kleur? De deelvragen leggen de focus op 'uitdagingen' m.b.t. tolksituaties (hierna 'demands' genoemd) bij dove tolkgebruikers en tolken van kleur, en op persoonlijke eigenschappen van tolken die mogelijk een rol kunnen spelen in authentiekere representatie van dove tolkgebruikers van kleur. De data zijn verzameld doormiddel van semigestructureerde interviews in combinatie met sociogrammen. In totaal zijn er 6 participanten van kleur geïnterviewd, waarvan drie dove tolkgebruikers en drie tolken met verschillen in etniciteit, gender en leeftijd. Alle participanten hebben benoemd dat de etniciteit van de tolk een van de meest relevante persoonlijke kenmerken is die invloed heeft op hoe de dove tolkgebruiker van kleur gerepresenteerd wordt. De participanten ervaren met betrekking tot witte tolken voornamelijk interpersoonlijke demands. Vervolgens kunnen deze interpersoonlijke demands bij tolken van kleur voornamelijk leiden tot intrapersoonlijke demands en bij tolkgebruikers van kleur voornamelijk tot paralinguïstische demands. Voor de meest authentieke representatie van dove tolkgebruikers van kleur is er vertrouwen nodig tussen de tolk en de tolkgebruiker. Dove tolkgebruikers van kleur hebben graag zoveel mogelijk regie over hun eigen representatie. Door de intersectionaliteit van (o.a.) doof zijn en van kleur zijn, ervaren zij meer marginalisatie dan witte dove tolkgebruikers. Naast etniciteit, zijn ook andere identiteitskenmerken zoals gender en leeftijd van belang. Elke tolksituatie vereist bepaalde tolk-technische vaardigheden van een tolk. Tolkgebruikers van kleur hebben in het bijzonder veel waardering voor tolken die cultureel sensitief zijn, bereid zijn om samen te werken en allyship tonen. De participanten schatten de culturele sensitiviteit van tolken van kleur over het algemeen hoger in dan die van witte tolken. Eigenschappen en attitudes van tolken worden onder andere beïnvloed door persoonlijkheid en opvoeding. Deze zijn hierdoor lastiger aan te leren op een hbo-opleiding dan tolk-technische vaardigheden. Tot slot zullen er op basis van dit onderzoek aanbevelingen worden gedaan voor praktiserende tolken NGT/NL, voor de opleiding tot tolk NGT/NL aan het Instituut Gebaren, Taal en Dovenstudies in Utrecht, en voor mogelijk vervolgonderzoek.

Kernwoorden:

Dove tolkgebruikers / Intersectionaliteit / Etniciteit / Representatie / Authenticiteit

Inhoudsopgave

Abstract	3
Begrippenlijst	5
1. Inleiding.....	8
2. Literatuurstudie.....	10
2.1 Tolken NGT/NL	10
2.2 Representatie en beeldvorming via een tolk gebarentaal	11
2.3 Eigenschappen van tolken	13
2.4 Demands en controls	16
2.5 Etnische minderheden in Nederland.....	17
3. Methodologie.....	20
3.1 Dataverzameling	20
3.2 Positionaliteit.....	22
3.3 Data-analyse.....	23
4. Resultaten.....	26
4.1 Demands bij dove tolkgebruikers van kleur	26
4.2 Demands bij tolken NGT/NL van kleur	30
4.3 Representatie van tolkgebruikers van kleur.....	34
4.4 Sociogrammen.....	37
5. Discussie.....	41
5.1 Etniciteit van de tolk.....	41
5.2 Vertrouwen.....	42
5.3 Authentieke representatie?.....	44
5.4 Tolk als ally	45
5.5 Methodologische tekortkomingen.....	46
6. Conclusie en aanbevelingen.....	47
6.2 Aanbevelingen voor praktiserende tolken en representatieve organisaties	48
6.3 Aanbevelingen voor de tolkenopleiding	49
6.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	50
Literatuurlijst.....	51
Bijlagen.....	58
Bijlage 1 – Reflectieverslagen themabijeenkomsten	58
Bijlage 2 – Algemene wervingstekst.....	59
Bijlage 3 – Leidraad semigestructureerde interviews.....	60
Bijlage 4 – Overzicht van alle sociogrammen	62
Bijlage 5 – Omschrijvingen van codes in Atlas.ti	65

Voorwoord

Deze scriptie is geschreven ter afronding van mijn opleiding tot Tolk Nederlandse Gebarentaal aan het Instituut voor Gebaren, Taal en Dovenstudies aan de Hogeschool Utrecht.

Mijn dank is groot voor de mensen in mijn netwerk die hebben geholpen met het vinden van participanten voor dit onderzoek. Ook wil ik de participanten hartelijk bedanken, omdat het onderzoek zonder hen niet mogelijk was geweest. Ik waardeer jullie openheid en eerlijkheid, en hoop dat dit niet de laatste keer was dat wij dit soort gesprekken voeren.

Ook wil ik graag mijn docenten, studiegenoten en vrienden bedanken voor hun steun, adviezen en gezelligheid dit afgelopen jaar. Ten eerste wil ik Anna Mbayo bedanken voor alle goede gesprekken en inspiratie voor dit scriptieonderwerp. Ik ben heel blij met jou als scriptiebuddy! Ik ben dankbaar voor alle studie-uren die wij samen door hebben mogen brengen met Babs de Vos en Lela Fontijn op de Padualaan 101. Daarnaast wil ik mijn scriptiebegeleider Dr. Maartje de Meulder bedanken. Je feedback op mijn werk heeft mij altijd verder aan het denken gezet.

Aan de ene kant heb ik heel veel zin om aan de slag te gaan als tolk, maar aan de andere kant vind ik het erg spannend om continue tolkkeuzes te maken die veel impact kunnen hebben. Hiermee bedoel ik enerzijds natuurlijk de impact die ik kan hebben op de beeldvorming van tolkgebruikers, maar anderzijds ook mijn invloed op een tolsituatie in het algemeen. Ik ben mij er bewust van dat er altijd dingen verloren zullen gaan in een vertaling. Ik hoop dat mijn scriptie meer inzicht geeft in een onderwerp dat nog niet veel is onderzocht. Bovenal hoop ik dat het u ook aan het denken zet over uw eigen privileges en die van anderen, zoals het bij mij heeft gedaan.

Begrippenlijst

Ally(ship)	Kan vertaald worden naar bondgenoot(schap). Het gaat hier dan om “ <i>individuals who become collaborators, accomplices, and coconspirators who fight injustice and promote equity ...</i> ” (Melaku et al., 2020). Het is geen label of identiteit die men zichzelf toe kan kennen, maar een dagelijkse houding waarbij men onderdrukking herkent en daar actief iets tegen doet (West Oyedele, 2015b).
Beeldvorming	De geleidelijk ontstaande opvatting over iets (Van Dale, 2022). Deze opvatting is gebaseerd op de eigen ervaringen en denkbbeelden van een individu.
Bounty	Over het algemeen wordt dit gebruikt als een scheldwoord of belediging voor een zwart persoon die zich gedraagt als een wit persoon. Het refereert naar een chocoladereep met kokosvulling genaamd de Bounty Bar (De Coster, 2020). Hiervan is de buitenkant bruin en de binnenkant wit.
Culturele sensitiviteit	In hoeverre men zich (als professional) bewust is van en rekening houdt met de “ <i>culturele en levensbeschouwelijke achtergronden in het alledaagse leven van mensen</i> ” (Project Jeugdhulp aan asielzoekerskinderen, 2022).
Intersectionaliteit	De interacties tussen macht en onderdrukking die verbonden kunnen zijn aan verschillende sociale constructen op verschillende sociale locaties (Chapple et al., 2021).
Microagressie	Kleine, subtiele vormen van pestgedrag en discriminatie. Deze zijlingse opmerkingen, ‘grapjes’ en aannames lijken klein en kunnen makkelijk weggewuifd worden, maar vormen een constante aanslag op iemands zelfbeeld en de sociale veiligheid (Art. 1 Midden Nederland, 2022).
Persoon van kleur	Verwijst naar mensen met een gedeelde ervaring van marginalisering op basis van ras of etniciteit (Schaefer, 2008). De Oxford Dictionary (2022) voegt hieraan toe dat een ‘person of color’ iemand is die niet wit is. 14,3% van de Nederlandse bevolking is van kleur (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021).

Representatie	De vertegenwoordiging van iemand of iets (<i>Van Dale, 2022</i>). In dit onderzoek gaat het specifiek om hoe een dove tolkgebruiker van kleur zich uit via een tolk gebarentaal.
Tolk NGT/NL of tolk gebarentaal	Personen die communicatie faciliteren tussen gebarentalen of tussen gesprokentalen en gebarentalen. In deze scriptie ook 'tolk' genoemd. Waar wordt gerefereerd naar een tolk gebarentaal of tolk, betreft het echter wel alleen horende tolken NGT/NL als het niet expliciet anders wordt benoemd, omdat er geen dove tolken deel hebben genomen aan het onderzoek.
Wit persoon	Naast dat 'wit' gedefinieerd kan worden als een kleur, verwijst het ook naar <i>"leden van een groep met een bleke huid, voornamelijk mensen met voorouders uit Europa"</i> (<i>Oxford Dictionaries, 2022</i>). 85,7% van de Nederlandse bevolking is wit (<i>Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021</i>).
Zwart persoon	Iemand met een donkere huidskleur (<i>Van Dale, 2022</i>). Zwarte mensen vallen onder personen van kleur.

Representatie van dove tolkgebruikers van kleur via tolken NGT/NL:

Perspectieven van dove tolkgebruikers van kleur en tolken van kleur

1. Inleiding

Volgens de ASLI¹ (2021) behoort 8.8% van de tolken BSL²/ENG in het Verenigd Koninkrijk tot een etnische minderheid. Hoeveel tolken NGT/NL er in Nederland tot een etnische minderheid behoren, is niet bekend. In september 2021 heeft 14,2% van de inwoners in Nederland een niet-westerse migratieachtergrond (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). Met de cijfers van de ASLI Census als referentie voor de situatie in Nederland, zou de demografie van tolken NGT/NL minder etnisch divers zijn in vergelijking met de algehele populatie in Nederland.

Dit betekent dat de huidige demografie binnen het beroep Tolk NGT/NL geen goede afspiegeling van de maatschappij is. Echter vereist men wel dat het beroep uitgevoerd wordt conform de Beroepscode Tolken Nederlandse Gebarentaal (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014). Hierin staat onder andere: *“De tolk vertaalt de boodschap volledig en naar waarheid, zowel qua inhoud als qua intentie van de deelnemers. De tolk houdt daarbij rekening met sociale en culturele verschillen.”* (Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal, 2014, p. 2).

Volgens Young et al. (2019b) verliezen dove gebarentaalgebruikers een stuk agency (regie) door communicatie via een tolk. De tolk heeft dan namelijk invloed op de representatie van de dove tolkgebruiker (Napier et al., 2017; Young, Napier, et al., 2019). Witte dove tolkgebruikers hebben een relatief grote keus als het gaat om het vinden van een tolk met een soortgelijke culturele achtergrond, etniciteit en taal. Voor tolkgebruikers van kleur is dit een ander verhaal, maar over deze verhalen is weinig bekend. De intersectionaliteit van identiteitskenmerken van zowel tolkgebruikers als tolken, waaronder hun etniciteit, is onderbelicht in literatuur.

Veel onderzoek in Deaf Studies en Sign Language Interpreting Studies neemt immers witte dove tolkgebruikers en witte tolken als uitgangspunt (Fernandes & Myers, 2010; Gallon, 2018). Uitzonderingen hierop zijn bijvoorbeeld de artikelen van Atkin et al. (2002), Fernandes & Myers (2010) en Gallon (2018) die in hun onderzoeken juist de focus leggen op de (etnische) diversiteit onder dove mensen. Onder meer Gallon (2018) heeft onderzoek gedaan naar micro-agressies van witte tolken ASL³/ENG richting dove tolkgebruikers van kleur. De bevindingen geven aan dat het gebrek aan

¹ Association of Sign Language Interpreters (UK).

² British Sign Language.

³ American Sign Language.

diversiteit onder tolken ASL/ENG de marginalisatie van dove tolkgebruikers van kleur verder kan versterken (ASLI, 2021; Cronin, 1995).

Volgens Gallon (2018) kunnen dove tolkgebruikers van kleur zich bovendien meer geïsoleerd voelen bij het inzetten van een witte tolk, omdat deze ook onderdeel is van de horende, witte meerderheid. Net als een witte tolk, brengt een tolk van kleur op diens beurt unieke ervaringen en vaardigheden het beroepenveld in (Dean & Pollard, 2013). Met witte tolkgebruikers als uitgangspunt van veel onderzoek in Deaf Studies en Sign Language Interpreting Studies, is dit een onderwerp waar meer aandacht aan besteed moet worden (Gallon, 2018; Garrow, 2021). Hoe ervaren tolkgebruikers van kleur het werken met witte tolken NGT/NL? Zijn er verschillen tussen witte tolken en tolken van kleur? En hoe kijken tolken van kleur naar hun eigen beroepenveld? Vanuit de kaders van sociolinguïstiek, Deaf Studies en Interpreting Studies, heb ik mijn onderzoeksvraag en deelvragen als volgt geformuleerd:

Welke invloed heeft de etniciteit van een tolk NGT/NL op de representatie van een dove tolkgebruiker van kleur?

- Wat zijn de demands die bij dove tolkgebruikers van kleur een rol spelen?
- Wat zijn de demands die bij tolken NGT/NL van kleur een rol spelen?
- Welke tolkeigenschappen kunnen bijdragen aan authentiekere representatie van dove tolkgebruikers van kleur?

Door meer inzicht te geven in de ervaringen en perspectieven van dove tolkgebruikers van kleur en tolken van kleur, kan de term allyship in het beroepenveld van de tolk NGT/NL hopelijk wat breder getrokken worden dan alleen de (witte) norm.

In deze inleiding zijn de aanleiding, relevantie, probleemstelling en onderzoeksvraag beschreven. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader besproken voor dit onderzoek. Eerst wordt het beroep tolk NGT/NL besproken en hoe dit de representatie van een dove tolkgebruiker beïnvloedt. Vervolgens wordt er dieper ingegaan op de invloed van de persoonlijke eigenschappen van tolken en de situatie van etnische minderheden in Nederland. Op basis van dit theoretische kader is de onderzoeksmethode opgesteld en uitgevoerd. De onderzoeksmethode staat beschreven in hoofdstuk 3. De resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 zullen de resultaten vergeleken worden met de literatuur. In hoofdstuk 6 worden conclusies getrokken ter beantwoording van de onderzoeksvraag. Ook worden er in dit laatste hoofdstuk aanbevelingen geformuleerd op basis van de uitkomsten van dit onderzoek.

2. Literatuurstudie

In dit theoretisch kader zal onder andere besproken worden wat er verstaan wordt onder een tolk NGT/NL, 'demands en controls', en een tolkgebruiker. Nadat het theoretisch kader voor het beroep tolk NGT/NL geschetst is, zal er dieper ingegaan worden op hoe tolken een rol spelen in de representatie van dove tolkgebruikers. Vervolgens wordt er besproken hoe de persoonlijke eigenschappen van een tolk invloed kunnen hebben op de representatie van de dove tolkgebruiker. Ten slotte wordt er verder ingegaan op de situatie voor dove tolkgebruikers en tolken van kleur in Nederland.

2.1 Tolken NGT/NL

Volgens TolkContact kan in Nederland voor elke vorm van communicatie een 'tolk gebarentaal' ingezet worden (TolkContact, 2022). Het gaat dan om real-time communicatie tussen dove mensen en horende mensen (NBTG, 2021). Bij tolken gebarentaal is er vaak sprake van het tolken tussen verschillende talen en verschillende modaliteiten. Namelijk tussen een gesproken taal (een auditieve-verbale taal) en een gebarentaal (een visueel-manuele taal) (Napier et al., 2010). In dit onderzoek zal de term tolken NGT⁴/NL gebruikt worden, tenzij het tolken betreft die tussen een gebarentaal anders dan NGT en/of een gesproken taal anders dan Nederlands tolken. Horende tolken kunnen gezien worden als een schakel tussen dove en horende culturen (Gallon, 2018). De norm in het huidige (academische) discours is echter wel dat deze schakel tussen dove en horende culturen verwijst naar de witte dove en horende culturen.

In april 2022 zijn er 565 geregistreerde tolken NGT/NL in Nederland (RTGS, 2021). Gebaseerd op de cijfers van ASLI (2021), zou dit betekenen dat er ongeveer 44 tolken van kleur⁵ zouden zijn in Nederland. Daarnaast is van de huidige studentenpopulatie bij de enige tolkenopleiding in Nederland 90% vrouwelijk (HU Data & Analytics, 2021). Ook is de populatie overwegend wit en dominant horend met NGT als tweede taal. Sectie [2.6.2](#) gaat verder in op tolken van kleur (in Nederland).

2.1.1 Inzet van tolken NGT/NL

De rol van/visie op tolken gebarentaal is door de jaren heen sterk veranderd (Marschark et al., 2005; Napier et al., 2010; Witter-Merithew, 1999). Voor de professionalisering van het tolkenberoep, zagen tolken gebarentaal zichzelf als een soort helpers en werden zij ook zo gezien door doven. Hierna werden tolken eerder gezien als een doorgeefluik. Een neutrale machine die onzichtbaar zou moeten zijn: ook wel het conduit model genoemd. Hierop volgend werd de tolk steeds vaker erkend als de derde partij in een interactie die dus ook invloed heeft op het verloop hiervan (Bélanger, 2004; Dean & Pollard,

⁴ Nederlandse Gebarentaal.

⁵ Kanttekening: De verschillen in demografie tussen de UK en Nederland met betrekking tot mensen met een niet-westerse migratieachtergrond is niet meegenomen in deze schatting.

2013; Napier et al., 2010). In Nederland kunnen tolken NGT/NL ingezet worden in drie verschillende domeinen: privésituaties, werksituaties en onderwijssituaties (TolkContact, 2022). Bij het tolken tussen gesproken talen, worden tolken doorgaans alleen vergoed in de Rechtsbijstand of voor Wsnp-trajecten⁶ (Raad voor rechtsbijstand, z.d.).

Tolken zijn meestal geen blijvend aspect in het leven van horende moedertaalgebruikers van een gesproken taal (Young, Oram, et al., 2019b). Bij dove tolkgebruikers zijn tolken echter vaak wel een blijvend aspect. Er kan gezegd worden dat zij tolkgebruikers zijn ‘from cradle to grave’ (Napier & Leeson, 2016). Taalbarrières die bijvoorbeeld kunnen ontstaan door migratie, kunnen bij horende mensen door verloop van tijd weer verminderen, omdat ze zich de nieuwe taal eigen maken. Dove mensen zijn gewend om een grote verscheidenheid aan strategieën te gebruiken om te communiceren met anderstaligen. Waaronder communicatie via ‘gestures’ en/of pen en papier (Kusters et al., 2017). Deze strategieën zijn echter alleen toereikend voor simpele informatie-uitwisselingen.

Voor communicatie die dieper gaat, wordt in veel situaties een tolk gebarentaal ingezet om de communicatie tussen een gebarentaal en de gesproken taal te faciliteren (Kusters et al., 2017). Dove tolkgebruikers zetten ook in een diverser aantal domeinen tolken in dan horende tolkgebruikers. Dove mensen zijn tot op zekere hoogte meertalig – vaak is men vaardig in een gesproken/geschreven taal en een gebarentaal –, maar communiceren vaak via een tolk. Hierdoor kunnen zij in verschillende situaties een ‘translated deaf self’ ontwikkelen (Napier et al., 2017; Young, Napier, et al., 2019). Een mogelijke definitie van de translated deaf self is: *“de sociaal-culturele impact voor dove tolkgebruikers die vaker, regelmatig, of levenslange ontmoetingen hebben met horende anderen en bij hen intersubjectief bekend zijn in een vertaalde vorm, d.w.z. via gebarentolken”* (Young et al., 2019, p.5).

Young et al. (2019a) stellen ook dat communicatie via een tolk de volgende twee effecten kan hebben op het uitdragen van identiteit. Ten eerste verliest de dove tolkgebruiker een stuk regie over het communicatief uitdragen van de eigen identiteit, omdat een ‘ander’ (mee)beslist over hoe deze gerepresenteerd wordt. Ten tweede worden dove tolkgebruikers ‘waargenomen’ via de tolk, die meer is dan alleen een doorgeefluik van de talige component van communicatie.

2.2 Representatie en beeldvorming via een tolk gebarentaal

Bélanger (2004) heeft via observaties en interviews onderzoek gedaan naar interactiepatronen bij dialogen die gevoerd worden met inzet van tolken FR/LSQ⁷. In het onderzoek worden zes verschillende interactiepatronen geïdentificeerd die in dialogen zonder tolk niet zouden voorkomen. Dit toont aan dat de tolk in elke situatie onderdeel uitmaakt van de interactie en dus ook invloed heeft op de interactiepatronen (Bélanger, 2004). Bélanger maakt hierbij de opmerking dat de gespreksdeelnemers

⁶ Wet schuldsanering natuurlijke personen.

⁷ Langue des signes du Québec.

er tevergeefs naar streven om in een situatie mét een tolk, toch dezelfde interactiepatronen te hebben als in een gesprek zonder tolk. Dit is omdat de horende meerderheid de norm bepaalt (Bélanger, 2004). Dit laatste sluit aan op wat Young et al. (2019) definieert als ‘phonocentrism’. Hierdoor is het lastiger voor de horende tolkgebruiker om een beeld te vormen van de dove tolkgebruiker, dan andersom (Young, Napier, et al., 2019). Er kan daarom gezegd worden dat het inzetten van een tolk een grotere invloed heeft bij het tolken van NGT naar het Nederlands dan andersom.

Het beeld wat de horende niet gebarentaalvaardige tolkgebruiker vormt over de dove tolkgebruiker, is een vertaling die via een horende tolk plaatsvindt. Tijdens het tolken van een gebarentaal naar een gesproken taal, wordt de horende cultuur vaak meer meegenomen in de vertaling dan de dove cultuur (Sikder, 2021). Dit kan volgens Sikder (2021) gedefinieerd worden als een importvertaling. Exportvertalingen leggen de focus op de normen van de brontaal. Voor horende tolken gebeurt dit voornamelijk bij het tolken van een gesproken taal naar een gebarentaal. Importvertalingen leggen daarentegen de focus op de normen van de doeltaal. Voor horende tolken gebeurt dit vaak bij het tolken van een gebarentaal naar een gesproken taal. Bepaalde termen uit de dovencultuur worden vaker op zo’n manier getolkt dat het *“comfortabeler is voor horende oren”* (Sikder, 2021).

Tot op zekere hoogte kan de tolkvaardigheid zorgen voor een betere representatie van de dove tolkgebruiker en vice-versa:

The fundamental break in the simultaneity of the embodied expressive self, and the embodied performative self, inherent in one’s portrayal through an interpreter, disrupts usual processes of others’ appraisal of the individual and their role performance. This is not just because direct intersubjective communication as a fundamental process of meaning-making and appraisal is disrupted, but because additionally the embodied self and the communicative self are no longer co-terminus. Consequently, the resources available for the hearing non-signing individual to connect meaning and the person, identity and communication, are highly degraded. Often it is the skill of the sign language interpreter who is able to go some way to reversing this disconnect. (Young, Napier, et al., 2019, p. 358)

Echter staat wie de dove tolkgebruiker is hier dus los van hoe diegene communiceert. Hierdoor kan die zichzelf niet volledig authentiek via een tolk representeren.

Napier et al. (2017, 2019), Feyne (2013, 2015) en Young et al. (2019; 2019b) hebben specifiek onderzoek gedaan naar de representatie en beeldvorming via tolken gebarentaal, maar hier wordt niet gekeken naar de (etnische) identiteitskenmerken van de tolken. Het aantal bronnen dat de multi-etnische kant van Interpreting Studies belicht is nog relatief klein. Ook wordt er binnen opleidingen tot tolk gebarentaal – naast het bespreken van de (witte) dove en horende cultuur – weinig aandacht

besteed aan andere multiculturele aspecten die een rol kunnen spelen in het tolkenberoep (West Oyedele, 2015a). Tot op heden is er geen onderzoek gedaan naar hoe de etniciteit van een tolk(gebruiker) een rol kan spelen in de representatie van de dove tolkgebruiker.

2.3 Eigenschappen van tolken

Communiceren via een tolk, betekent ook dat diens eigen moralen, referentiekader en identiteit (mogelijk onbedoeld en onbewust) de vertaling kunnen beïnvloeden (Gal, 2015). Dit kan een resultaat zijn van ‘rapid cognition’ en ‘thin-slicing’, waarbij er binnen een fractie van een seconde beslissingen worden gemaakt op basis van intuïtie (Gladwell, 2007). Tijdens tolkopdrachten maken tolken voortdurend beslissingen op basis van de context, vanuit eigen kennis en eigen ervaringen.

Dove tolkgebruikers kunnen daarom in verschillende contexten eisen stellen aan de tolken die men inzet. Onderzoek van Napier & Leeson (2016) wijst uit dat dove tolkgebruikers en tolken bijvoorbeeld *“goede attitude”* en *“begrip”* als belangrijke thema’s zien voor tolken gebarentaal. Deze twee thema’s bleken voor de horende tolkgebruikers minder relevant. Tolken hebben aanvullend daarop de thema’s *“houden van uitdaging”*, en *“vertrouwen”* genoemd. Deze thema’s zagen dove en horende tolkgebruikers als relatief minder relevant.

De Wit en Sluis (2013) deden onderzoek naar de kwaliteit van tolken NGT/NL vanuit het perspectief van dove tolkgebruikers. Dit onderzoek wijst uit dat vertrouwen in de tolk het belangrijkste criterium lijkt te zijn in het privé domein. In het onderwijsdomein en het werkdomein blijkt het voor de respondenten het belangrijkste dat de tolk goed te volgen is. Daarnaast kan het in het onderwijsdomein nog extra belangrijk zijn dat de tolk goed in de situatie past en in het werkdomein het jargon kent. Het meest belangrijke criterium in het algemeen, is het vertrouwen in dat de tolk alles volledig en naar waarheid tolkt. Bij het verwerken van de data van de 190 respondenten, is echter geen rekening gehouden met hoe etniciteit een invloed kan hebben gehad op de resultaten. Wel is de respondenten gevraagd naar hun moedertaal. De opties waren *“a) Nederlandse Gebarentaal, b) Nederlands, c) Anders, namelijk: ... ”* (De Wit & Sluis, 2013, p. 86). Uit de resultaten is niet af te leiden of er respondenten zijn geweest met een vreemde taal als moedertaal.

Meertaligheid op zichzelf kan een relevant aspect zijn, omdat het een beeld geeft van iemands linguïstische repertoire. Hoe meer talen iemand spreekt, hoe groter het repertoire aan taalelementen (Wei, 2016). Hoe men dit taalrepertoire inzet in verschillende contexten, kan ‘translanguaging’ of ‘code-switching’ genoemd worden (Napier et al., 2019; Otheguy et al., 2015; Wei, 2016). Translanguaging kan gedefinieerd worden als *“de inzet van het volledige linguïstische repertoire van een spreker zonder rekening te houden met het naleven van sociaal en politiek gedefinieerde grenzen van benoemde (en meestal nationale en staats)talen”* (Otheguy et al., 2015, p. 283). Code-switching omvat alleen het mixen van benoemde talen. Translanguaging kijkt naar het mixen van talige componenten vanuit het

breder sociolinguïstische kader. In welke mate en tolk in staat is translanguaging en code-switching toe te passen, kan zorgen voor accuratere representatie van tolkgebruikers (Kusters et al., 2017; Napier et al., 2019; Otheguy et al., 2015; Wei, 2016).

Tot slot onderzochten Shaw & Hughes (2006) welke karakteristieken bijdragen aan het succesvol afronden van een opleiding tot tolk gebarentaal. Uit dit onderzoek blijkt dat interculturele competentie, werkgeheugen, redeneren en interpersoonlijke vaardigheden de belangrijkste competenties zijn voor tolken gebarentaal. Studenten die intrinsiek gemotiveerd zijn, zelfstandig kunnen leren en het belang inzien van culturele competenties, hebben een streepje voor op de studenten die zich hier niet mee bezig houden. Daardoor hebben zij een grotere kans om de opleiding succesvol af te ronden. Echter zijn deze karakteristieken inherent aan persoonlijkheid en kunnen daardoor erg lastig zijn om aan te leren (E. Shaw & Hunt, 2020; S. Shaw & Hughes, 2006).

2.3.1 Vertrouwen

Napier et al. (2017) hebben specifiek onderzoek gedaan naar het vertrouwen tussen een tolk gebarentaal en een dove tolkgebruiker. Interviews met zeven tolken gebarentaal lieten blijken dat het specifiek gaat om vertrouwen in relatie tot vier thema's: representatie van tolkgebruikers, verbinding tussen tolk en tolkgebruiker, tolk-technische vaardigheid van de tolk, en het bewaken van grenzen (Napier et al., 2017). Dit onderzoek toonde ook aan dat tolken gebarentaal zich erg bewust zijn van hun invloed op de representatie van de dove tolkgebruikers.

Napier et al. (2019) ondervroegen dove tolkgebruikers over de representatie van hun identiteit via tolken. Hieruit kwam naar voren dat tolkgebruikers het meest bezorgd zijn over hun representatie als de identiteit van de tolk voor de start van de tolkopdracht niet duidelijk is. Daarnaast hebben zij het meeste vertrouwen in een tolk als de tolk duidelijk maakt dat de tolkgebruiker regie heeft (of zoveel mogelijk regie zou moeten hebben) over hoe de tolk hen representeert. Ook kunnen tolkgebruikers proberen hun representatie via een tolk te monitoren. Voornamelijk gebeurt dit door gebruik van spraak afzien/liplezen (Napier et al., 2017; Young, Oram, et al., 2019a). Monitoring van de tolk door een tolkgebruiker kan een indicatie zijn van minder vertrouwen in de tolk en/of dat de tolkgebruiker minder comfortabel is in deze tolksituatie, maar dit hoeft niet altijd het geval te zijn. In beide onderzoeken van Napier et al. (2017, 2019), wordt echter alleen gekeken naar het representeren van de professionele identiteit van de dove tolkgebruiker. Er wordt genoemd dat de identiteitskenmerken van een tolk daar invloed op kunnen hebben, maar er is niet gedefinieerd om wat voor identiteitskenmerken het gaat.

Hill (2019) is zelf een zwarte dove man en schrijft in zijn Twitter thread het volgende over de samenwerking met een tolk:

1 - we have to understand each other. 2 - I have to prepare some materials for them to review. 3 - We have to trust each other, well, in my case, I have to trust them because I can't hear what they say. 4 - They have to know my persona I want to project. (Joseph Hill, PhD. [@jaceyhill], 2019)

Los gezien van het tolkenberoep en de relatie met identiteitskenmerken, is vertrouwen iets wat ook in andere domeinen, zoals accountancy is onderzocht. Mayer et al. (1995) zoals geciteerd in Jones & Sin (2013), stellen dat vertrouwen is opgebouwd uit drie componenten: competentie, integriteit en empathie. Het gaat om de inschatting over hoe competent iemand is, hoe ethisch men denkt dat de ander handelt, en in hoeverre men handelt in het belang van de ander.

2.3.1 Authenticiteit

Het vertrouwen tussen tolkgebruiker en tolk kan bijdragen aan authentieke representatie (van de dove tolkgebruiker), wat weer kan leiden tot authentiekere beeldvorming (over de dove tolkgebruiker). Dove tolkgebruikers vinden het volgens Sluis en de Wit (2013) namelijk belangrijk om erop te kunnen vertrouwen dat de tolk alles naar waarheid tolkt, zodat zij daarnaar kunnen handelen. Ook in de toerismesector is onderzocht wat authenticiteit kan inhouden. Hill & Cable (2006) deden onderzoek naar hoe toeristen op verschillende locaties in de Verenigde Staten een zo authentiek mogelijke ervaring kunnen hebben via hun gids. Uit hun onderzoek blijkt dat als gidsen actief en bewust bezig zijn met authenticiteit, dat de kans dan ook groter is dat de toeristen dat zo ervaren.

In relatie tot het tolken, zegt Feyne (2013) dat tolken zichzelf af moeten blijven vragen of men de juiste vaardigheden beschikt om ervoor te zorgen dat een tolkgebruiker authentiek gerepresenteerd wordt. Authentieke representatie en beeldvorming kan gezien worden als een sociaal proces, dat in elke interactie opnieuw plaatsvindt en verandert (Bucholtz & Hall, 2005). In dit sociale proces wordt ook telkens de afweging gemaakt of iemand oprecht en geloofwaardig is. Via interactie en o.a. taal dragen mensen hun identiteit uit en de andere partij(en) kan(/kunnen) dan de authenticiteit hiervan evalueren.

Volgens Bailey (2000) is taal ook een onderdeel van iemands etnische identiteit. Holmes (1997) komt tot de soortgelijke conclusie als Bailey, maar heeft de focus van het onderzoek gelegd op gender. Genderidentiteitskenmerken hebben dus ook invloed op hoe men taal uit. Dit kan weer implicaties hebben voor machtsverhoudingen tussen mensen, zoals sociale status en hiërarchie. Verschillen in onder andere gender of etniciteit tussen de tolk en tolkgebruiker, kunnen dus ook leiden tot andere manieren van uiten en interpreteren van taal. Dus hoe meer men als tolk of tolkgebruiker overeenkomsten ervaart met de andere partij, hoe beter men is afgestemd op die partij (Sikder, 2021). Daarnaast kunnen eigen levenservaringen bepalen in hoeverre men beter is afgestemd op bijvoorbeeld

de dove, horende of witte partij. De tolk en de dove tolkgebruiker kunnen samen de verantwoordelijkheid dragen voor een zo goed mogelijke representatie van de dove tolkgebruiker. Tolken gebarentaal zouden hiervoor kunnen refereren naar het Demand and Control Schema (Dean & Pollard, 2013) voor (zelf)reflectie en verbetering. Een soortgelijk onderzoek als dat van Dean & Pollard, is tot op heden niet uitgevoerd met dove tolkgebruikers als specifieke doelgroep.

2.4 Demands en controls

Het beroep tolk gebarentaal is een praktisch beroep (Dean & Pollard, 2001, 2013). Dit houdt in dat men de nodige professionaliteit voor het beroep leert door praktijkervaring. Zo wordt er veel aandacht besteed aan wat het beroep in de praktijk van iemand vraagt, en hoe daarop gereageerd kan worden. De term 'demand' verwijst naar de functie-eisen van een beroep. Het zijn zaken die betrekking hebben op de (werk)omgeving, de uitvoering van het werk en/of andere factoren die invloed kunnen hebben op de beroepsbeoefenaar (Dean & Pollard, 2001; Karasek, 1979). Deze definitie geldt in het kader van dit onderzoek zowel voor de demands van tolken als de demands van tolkgebruikers. Een van de meest voor de hand liggende demands van het tolkenberoep, is het (para)linguïstische aspect. Men moet in staat zijn de berichten – vaak simultaan – te tolken tussen verschillende talen. Demands kunnen als volgt gecategoriseerd worden: omgeving, interpersoonlijk, paralinguïstiek, en intrapersonlijk (Dean & Pollard, 2001, 2013). De term 'control' verwijst naar de mate waarin iemand in staat is te reageren en acteren op de demands die zich voordoen (Dean & Pollard, 2001, 2013). Een voorbeeld hiervan is het inzetten van de eigen kennis en vaardigheden om alles wat in een situatie gevraagd wordt te kunnen faciliteren. Ook de definitie van een control is toepasselijk voor zowel tolken als tolkgebruikers. Holistische thema's zoals de uiting van identiteit en de authentieke representatie van de dove tolkgebruiker(s), kunnen zorgen voor een intersectie van meerdere demand-categorieën tegelijk.

Karasek (1979) deed onderzoek naar hoe de verhouding tussen demands en controls in relatie staat tot werkbelasting. Een grotere discrepantie tussen de demands en de controls die een beroepsbeoefenaar bezit, kan leiden tot meer stress en een hogere (mentale) belasting. Bij het tolkenberoep betreft het vaker relatief veel demands ten opzichte van de controls die iemand tot diens beschikking heeft. Dean & Pollard (2001) en Napier (2010) maakten de observatie dat in de meeste opleidingen tot tolk gebarentaal vooral de focus wordt gelegd op het managen van (para)linguïstische demands en er dus minder aandacht is voor de non-linguïstische demands. De non-linguïstische demands zijn de demands van de omgeving, de interpersoonlijke demands en intrapersonlijke demands. Obasi (2013) geeft aan dat zwarte tolken te maken kunnen krijgen met extra demands vanwege hun etniciteit, wat vervolgens weer kan zorgen voor een hogere werkbelasting en meer stress. Dove tolkgebruikers van kleur zouden dus te maken kunnen krijgen met extra demands vanwege de intersectionaliteit van (o.a.) doof zijn en van kleur zijn.

2.5 Etnische minderheden in Nederland

In Nederland wordt er doorgaans gesproken over ‘etnische minderheden’. Dit duidt op groepen die op basis van hun etniciteit tot de minderheid behoren van de Nederlandse bevolking. De Nederlandse overheid heeft geen officiële definitie van etniciteit, maar ‘ras’ omvat: *“huidskleur, afkomst, nationale of etnische achtergrond”* (Ministerie van Algemene Zaken, 2017). Ook de term ‘persoon van kleur’ is een algemeen aangenomen term in het huidige dagelijkse en wetenschappelijke taalgebruik (Billingsley et al., 2019; Schaefer, 2008). Als ten minste één ouder in het buitenland is geboren, spreekt men in Nederland van iemand met een migratieachtergrond. Op 1 december 2021 heeft 14,3 % van de Nederlandse bevolking een niet-westerse migratieachtergrond (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). De meeste mensen hebben een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Indonesische etniciteit.

Lewis et al. (2021) hebben studenten van kleur geïnterviewd over hun ‘sense of belonging’. Hieruit kwam onder meer naar voren dat het voor studenten van kleur lastiger is om meningen de uiten en bijdragen te leveren aan lessen als er weinig mensen van kleur aanwezig zijn. Zij kunnen zich geïntimideerd voelen door de ongelijke machtsverhouding tussen hen en de witte meerderheid. Dit is ook een reden waarom mensen de neiging hebben om naar anderen toe te trekken die min of meer gelijk zijn aan henzelf (Ahmad et al., 2002; Lange, 2010). Er is geen recent onderzoek gedaan naar hoe een zodanige sense of belonging zich vertaalt onder tolken van kleur en tolkgebruikers van kleur. Ook zijn er geen bronnen te vinden die specifiek gaan over tolken en/of tolkgebruikers van kleur in Nederland.

2.5.1 Discriminatie

Personen uit minderheidsgroepen hebben te maken met discriminatie. Bij discriminatie gaat het om het maken van onderscheid in behandeling op basis van *“kenmerken die er niet toe doen”* (Ministerie van Algemene Zaken, 2017, sec. 2). In dit onderzoek gaat het voornamelijk om discriminatie op basis van ras, nationaliteit en handicap of chronische ziekte.

Thijssen et al. (2021) geven een voorbeeld van discriminatie op basis van ras of nationaliteit. Zij deden onderzoek naar discriminatie op de arbeidsmarkt van Turkse minderheden in Nederland en Duitsland. Hieruit is gebleken dat Turkse sollicitanten in Nederland 15% minder kans hebben op een call-back in vergelijking met sollicitanten die tot de meerderheid van het land behoren. De meeste discriminatie-incidenten die binnenkomen bij de politie of een anti-discriminatievoorziening in Nederland hebben betrekking op herkomst. Dit was namelijk gemiddeld 47,5% in 2020. Op de tweede plek qua aantal meldingen bij een anti-discriminatievoorziening staat discriminatie op basis van handicap of chronische ziekte. Dit was in 2020 15% (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties & Politie, 2021).

Naast discriminatie, kunnen personen van kleur ook te maken krijgen met microagressies. Volgens Lewis (2021) ervaren studenten van kleur die vaker te maken krijgen met microagressies een lagere sense of belonging. Het is lastiger om te reageren op microagressies, omdat het vaak om subtielere uitingen gaat die witte mensen vaak niet zien als discriminerend of racistisch (Lewis et al., 2021).

2.5.2 Tolken van kleur

Obasi (2013) beweert dat zwarte tolken gebarentaal meer opvallen in het werkveld in Engeland dan witte tolken. Dit kan leiden tot complexe vraagstukken. De tolk zou over het algemeen niet op de voorgrond moeten staan in een tolksituatie, maar dit gebeurt vaak wel als de tolk een andere etniciteit heeft. Tolken gebarentaal hebben dus een unieke positie in de interactie. Echter blijven bredere maatschappelijke problemen zoals marginalisatie en racisme ook in tolksituaties nog steeds optreden (Obasi, 2013).

West Oyedele (2015a) heeft focusgroepen gehouden onder dove tolkgebruikers en zwarte tolken in de Verenigde Staten. Hieruit kwam naar voren dat de tolk vaak als linguïstisch en cultureel competent gezien werd door de tolkgebruiker als de etnische achtergrond van de tolk overeenkomt met die van de tolkgebruiker. Witte tolken en tolkgebruikers hebben hier het privilege dat dit over het algemeen de norm is in de VS, en zo ook in Nederland.

Demografische diversiteit binnen het tolkenberoep is relevant, omdat tolken voor tolkgebruikers zogenoemde 'gatekeepers' kunnen zijn naar de meerderheidscultuur (Sikder, 2019). Dit betekent o.a. dat een tolk de macht heeft over bepaalde toegang tot informatie of communicatie (Davidson, 2000; Pöllabauer, 2012). Als deze gatekeepers "*spreken als de meerderheid en eruit zien als de meerderheid*", heeft dit invloed op hoe de tolkgebruiker de cultuur van de meerderheid ervaart en beleeft, maar ook op hoe de tolkgebruiker zich (via de tolk) representeert naar de meerderheid (Sikder, 2019, p. 10). Als een tolk tot een minderheidsgroep behoort, kan dit ervoor zorgen dat men andere keuzes maakt met betrekking tot het optimaal faciliteren en uiten van de nodige informatie (Kent, 2013; Sikder, 2021).

2.5.3 Dove tolkgebruikers van kleur

Vanuit het medische perspectief wordt doofheid gezien als een handicap (Ministerie van Algemene Zaken, 2017; Napier et al., 2010). De focus wordt dan gelegd op het niet kunnen horen (Ladd, 2003; Obasi, 2021). In plaats daarvan, kunnen dove mensen ook gezien worden als 'gebarentaligen (Sign Language Peoples)' (De Meulder, 2014). Daarnaast heeft Ladd (2003), de term 'deafhood' gedefinieerd als: "*Niet als een eindstatus, maar een proces waarin dove individuen hun dove identiteit actualiseren Waarbij de individuen hun identiteit opbouwen rond verschillende geordende prioriteiten en principes die worden beïnvloed door verschillende factoren zoals nationaliteit, tijdperk en klasse*" (p.18).

Deafhood kan gebruikt worden om het beeld van dove mensen te hervormen. Het biedt een doof cultureel perspectief, tegengesteld aan het medische perspectief (Obasi, 2021). Ladd & Lane (2013) definiëren dove mensen als behorende tot een etnische groep, met het argument dat ze onder andere een collectieve naam, hun eigen gewoonten, sociale structuur, normen en waarden, kunst, kennis en geschiedenis hebben.

Atkins et al. (2002) en Ali (2007) voegen hieraan toe dat dove mensen van kleur eigen gemeenschappen kunnen hebben, met eigen gebaren en combinaties van bijvoorbeeld Aziatische woorden en gebaren uit verschillende gebarentalen. Zo creëren zij hun eigen identiteit onderling. De intersectionaliteit van doof zijn en het behoren tot een minderheidsetniciteit is hier van belang. Een dove zwarte vrouw die bij de politie werkt, kan bijvoorbeeld hele andere privileges hebben dan een witte queer man in een rolstoel. Zo kunnen er weer informeel gedefinieerde subgroepen ontstaan zoals de black deaf community (Moges, 2020) of deaf-queer people (Schmitz, 2021).

Onder andere Ahmad et al. (2002) spreken in hun artikel over een dove identiteit. Er is echter geen eenduidige definitie of benaming voor dove mensen en hun identiteitskenmerken. Net zoals Christelijk zijn of Aziatisch zijn, is het niet mogelijk om de dove identiteit los te zien van andere identiteitskenmerken (Ahmad et al., 2002). De dove gemeenschap is een minderheidsgroep op zich, maar heeft daarnaast een diverse demografie binnen de groep (Gurin et al., 2002).

Zoals eerder besproken, is de demografie van de tolken in Nederland minder divers dan de demografie van doven in Nederland. Hill (2019) tweette daarom ook dat het voor veel dove tolkgebruikers de norm is om een 'white woman speaking persona' te hebben. Zijn punt is dat dit niet altijd verkeerd is, maar dat hij graag een zwarte mannelijke tolk zou hebben met de juiste achtergrondkennis wanneer dat nodig is. Ook West Oyedele (2015a) toont aan dat Afro-Amerikanen/zwarte dove tolkgebruikers zich meer vertrouwd en empowered kunnen voelen als de tolk dezelfde etniciteit heeft.

3. Methodologie

Op basis van de literatuurstudie zijn de methoden voor dit onderzoek opgezet en uitgevoerd. Voor dit onderzoek zijn twee groepen bevraagd: Tolken van kleur en dove tolkgebruikers van kleur. Door meer inzicht in de perspectieven van deze groepen, was het mogelijk om de onderzoeksvraag zo holistisch mogelijk te beantwoorden. De data zijn verzameld door middel van semigestructureerde interviews en sociogrammen (Gebruers, 2019; Henriksen et al., 2022; Whiting, 2008).

3.1 Dataverzameling

3.1.1 Interviews

Ik en mijn collega-onderzoeker hebben semigestructureerde interviews afgenomen tussen januari 2022 en maart 2022. Zo is er kwalitatieve data ingewonnen en kon er dieper ingegaan worden op bepaalde onderwerpen die aangesneden werden tijdens de interviews. Omdat het gaat om retrospectieve informatie, is de phenomenological approach toegepast zoals in het onderzoek van Young et al. (2019a). In de interviews is de focus onder andere gelegd op hoe mensen terugkijken op bepaalde ervaringen in tolksituaties. Alle participanten hebben een toestemmingsformulier getekend en zijn ervan op de hoogte gebracht dat zij op elk moment tijdens het onderzoek kunnen besluiten niet meer deel te willen nemen. Drie interviews zijn in NGT gevoerd en drie in het gesproken Nederlands. Alle interviews zijn opgenomen met videobeeld (en audio). De interviews in NGT die zijn opgenomen via Zoom, bevatten geen audio.

De interviews werden geleid door mijzelf en een collega-onderzoeker met een soortgelijk onderzoeksonderwerp. De participanten hebben aangegeven of zij de voorkeur hebben voor een fysiek interview of een online interview via Zoom. Twee van de zes interviews zijn fysiek afgenomen en vier interviews zijn afgenomen via Zoom. De interviews duurden elk gemiddeld een uur tot anderhalf uur.

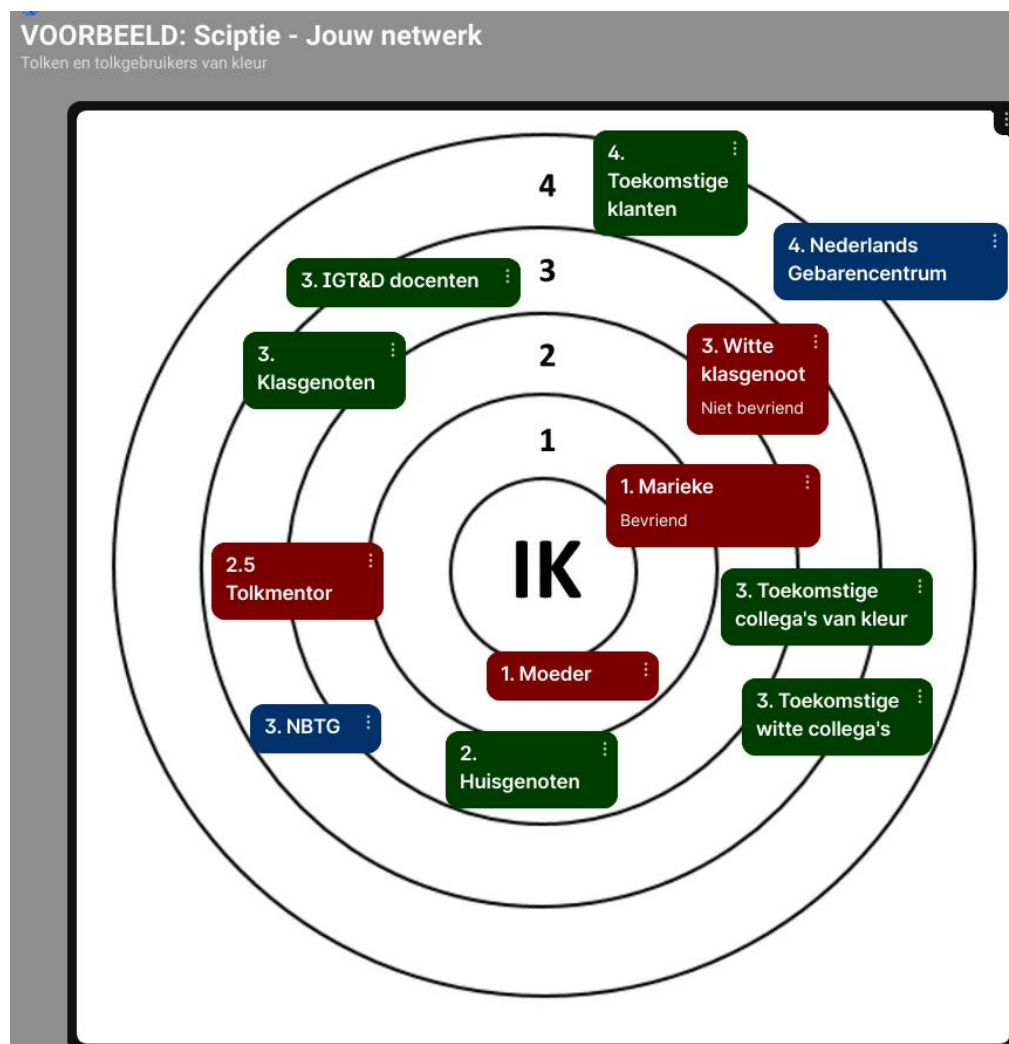
Grofweg werd elk interview opgedeeld in twee delen. Na een korte voorstelronde en introductie door de onderzoekers, is er ten eerste verder ingegaan op het algemene beeld van de participanten met betrekking tot de tolkenpopulatie in Nederland. Er werd gevraagd naar de meningen en ervaringen van de participanten. In het tweede deel van de interviews werd er verder ingegaan op de ervaringen van participanten in verschillende tolksituaties met betrekking tot de representatie van de dove tolkgebruiker. In Bijlage 3 is een overzicht te vinden van de interviewopzetten voor dove tolkgebruikers en tolken van kleur.

3.1.2 Sociogrammen

Tijdens de interviews is tegelijkertijd gebruik gemaakt van sociogrammen. Deze methoden zijn eerder gebruikt door onder andere Altissimo (2016) en Gebruers (2019). Deze techniek is bekender in het veld van (social) Network Studies voor het vergaren van kwalitatieve data (Altissimo, 2016). Net als Altissimo,

werd in dit onderzoek het netwerk van respondenten tijdens het interview in kaart gebracht. Deze tool kan gebruikt worden om bepaalde stukken uit een verhaal te visualiseren, om het gesprek op gang te krijgen of om het verhaal/het gesprek meer structuur te geven (Altissimo, 2016; Gebruers, 2019).

Zoals Gebruers (2019) noemt, kan de aanwezigheid van de onderzoekers bij het invullen van de sociogrammen invloed hebben gehad op hoe de participanten hun netwerk weergeven. Wel gaf het ons de mogelijkheid om verhelderende vragen te stellen over bepaalde keuzes die participanten maakten tijdens het invullen van hun sociogram. Tijdens de fysieke interviews, zijn de sociogrammen gemaakt op papier met post-its. Bij de interviews op afstand is gebruikgemaakt van Padlet⁸ om de sociogrammen te maken. Ter voorbereiding op de interviews, hebben mijn collega-onderzoeker en ik een sociogram ingevuld die wij als voorbeeld aan de participanten konden laten zien tijdens de interviews. Hierbij symboliseert '1' de entiteiten in het netwerk die het meest dichtbij of hecht voelen en '4' het meest ver weg:

Figuur 1: Voorbeeldsociogram.

⁸ <https://padlet.com/>

3.1.3 De participanten

Alle participanten zijn geworven door snowball-sampling (Goodman, 1961). Via ons netwerk hebben wij per e-mail en Whatsapp gevraagd of mensen tolken of tolkgebruikers van kleur kennen die benaderd zouden kunnen worden voor ons onderzoek. Op basis hiervan kregen wij een aantal referenties. De referenties naar tolken van kleur hebben wij via de website van de Stichting Register voor Tolken Gebarentaal en Schrijftolken (RTGS) zoveel mogelijk geverifieerd alvorens contact op te nemen met de tolken, omdat de mensen uit ons netwerk soms niet zeker waren over de etniciteit van de tolk. De mensen van wie wij referenties hebben ontvangen naar dove tolkgebruikers van kleur, spraken met zekerheid over de etniciteit van de tolkgebruiker. Dit hebben wij zodoende niet geverifieerd voordat wij contact opnamen met referenties. Voor de tolken van kleur zijn de volgende criteria gesteld voor de werving en selectie van participanten: 1) identificeert zichzelf als tolk van kleur en 2) is gediplomeerd tolk NGT/NL. Voor de tolkgebruikers van kleur zijn de criteria als volgt gesteld: 1) Identificeert zichzelf als dove persoon van kleur en 2) is gebruiker van tolken NGT/NL. Ook is er gestreefd naar zoveel mogelijk heterogeniteit met betrekking tot leeftijd, etniciteit en gender.

Doormiddel van onze wervingstekst (zie Bijlage 2 voor de algemene wervingstekst) zijn participanten kort geïnformeerd over het onderzoek, de wervingsprocedure en de interviewmethode. Omdat onze criteria voor de participanten expliciet genoemd stonden in de mail, kan de aanname gedaan worden dat de participanten die zich bereid stelden om deel te nemen ook voldoen aan deze criteria. Ook is er in de wervingstekst aangegeven dat de interviews zowel in NGT als in het gesproken Nederlands gevoerd konden worden. In tabel 1 is een overzicht te zien van een aantal karakteristieken van de participanten. Omdat het gaat om een kleine, selectieve groep mensen, zijn de genoemde karakteristieken beperkt tot de gegevens in tabel 1. Alle tolkgebruikers zijn doof met als voorkeurs taal de NGT en alle tolken NGT/NL zijn horend met als voorkeurs taal het Nederlands.

Tabel 1: Karakteristieken van de participanten

	Soort participant	Leeftijd	Jaren ervaring tolk(gebruiker)
TGK1	Tolkgebruiker	30-40	20-30
TGK2	Tolkgebruiker	30-40	20-30
TGK3	Tolkgebruiker	30-40	10-20
TK1	Tolk NGT/NL	20-30	Minder dan 10
TK2	Tolk NGT/NL	50-60	20-30
TK3	Tolk NGT/NL	20-30	Minder dan 10

3.2 Positionaliteit

Elke onderzoeker heeft invloed op het verloop van een onderzoek, omdat men een eigen referentiekader heeft gebaseerd op eigen ervaringen (West Oyedele, 2015a). Ik en mijn collega-

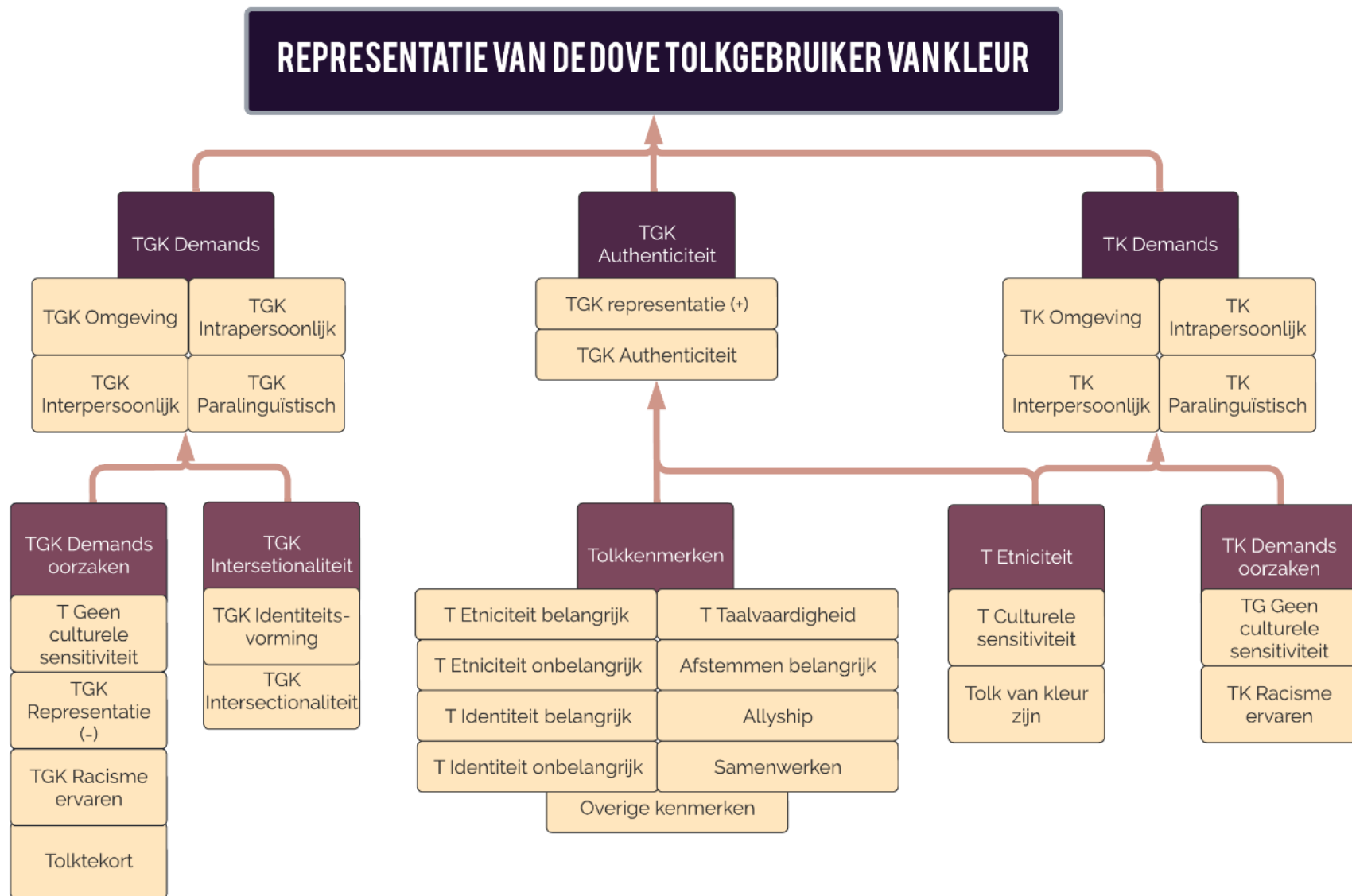
onderzoeker zijn new signers, millenials, vrouwelijk, horend en van kleur. Wij zijn zelf tolken gebarentaal in opleiding, en hebben dit onderzoeksonderwerp gekozen in de hoop meer inzicht te krijgen in hoe het beroep er later uit kan zien voor ons. Onze eerste taal is het Nederlands en wij zijn ongeveer 4 jaar geleden begonnen met de verwerving van de NGT. Ook behoren wij tot de horende meerderheid en tot verschillende etnische minderheden. Hierdoor behoren wij gedeeltelijk tot dezelfde minderheidsgroep(en) als (sommige van) de participanten, wat invloed kan hebben gehad op de werving van participanten, het verloop van de interviews en de interpretatie van de data.

3.3 Data-analyse

Uit de video-opnames zijn de relevante stukken voor dit onderzoek vanuit NGT of het gesproken Nederlands vertaald naar Nederlandse geschreven tekst. Voor sommige NGT-uitingen was dit niet volledig mogelijk en zijn er glossen gebruikt. Omdat de NGT niet onze moedertaal is, hebben ik en mijn collega-onderzoeker vooral delen van de video-opnames in NGT die onduidelijk waren samen teruggekeken en overlegd over een goede vertaling. Af en toe is er over een specifiek stuk van de opname opnieuw contact opgenomen met de participanten voor verduidelijking. Voor de analyse van de data, is gebruik gemaakt van Atlas.ti⁹. Ik en mijn collega-onderzoeker hebben de data individueel geanalyseerd, specifiek voor onze eigen onderzoeksvragen. Na het identificeren van relevante codes uit de data – open coding –, is axial coding toegepast om verschillende codes te kunnen categoriseren. Tijdens het proces van open en axial coding, hebben wij onze codes regelmatig met elkaar vergeleken en besproken.

Na het proces van open coding, had ik 71 codes gedefinieerd. Na het proces van axial coding, zijn er 29 codes overgebleven, opgedeeld in drie hoofdcategorieën en vijf sub-categorieën. In het reductieproces zijn codes samengevoegd of weggelaten. De codes die zijn weggelaten, hadden geen relatie met de drie hoofdcategorieën: TGK (tolkgebruiker van kleur) Demands, TK (tolk van kleur) Demands en TGK Authenticiteit. Deze drie categorieën en bijbehorende codes zijn voorafgaand aan open coding al vastgesteld: deductief. Door namelijk specifiek te kijken naar de verschillende demands die zich voordoen in tolksituaties, kan er ook gekeken worden naar de oorzaken en gevolgen. De subcategorieën zijn tot stand gekomen tijdens open en axial coding: inductief. De categorieën zijn: TGK Demands oorzaken, TGK Intersectionaliteit, tolk (T) kenmerken, T Etniciteit en TK Demands oorzaken. In het diagram hieronder is een overzicht te zien van alle codes en categorieën:

⁹ <https://atlasti.com/>

Figuur 2: Overzicht van codes en categorieën in Atlas.ti.

Door het aanhouden van een hiërarchische structuur was er beter zicht op de meest relevante thema's voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. De pijlen tussen de categorieën geven aan dat er in dit onderzoek gekeken wordt naar hoe de onderste categorie invloed heeft op de categorie daarboven.

Zo is te zien dat twee sub-categorieën zijn geïdentificeerd die een link hebben met TGK Demands, namelijk TGK Intersectionaliteit en TGK Demands oorzaken. TK Demands zijn gelinkt aan TK Demands oorzaken en T etniciteit. Dit laatste is dan weer samen met Tolk kenmerken die TGK stellen aan een tolk, gelinkt aan de authentieke representatie van TGK. In Bijlage 5 zijn de omschrijvingen van alle codes te vinden.

Na het analyseren van de codes is er gekeken naar hoe deze uitkomsten aansluiten op de besproken literatuur, om zo een beter inzicht te krijgen in de resultaten. Voor het interpreteren van de data wordt ook de phenomenological approach toegepast, zoals in het onderzoek van Young et al. (2019a). Op deze manier kunnen de ervaringen van de participanten gezien worden als op zichzelf staand valide, zonder dat het in lijn hoeft te zijn met de objectieve werkelijkheid (Young, Oram, et al., 2019a). Wat hierbij centraal stond is dus de manier waarop participanten hun ervaringen interpreteren: hun eigen werkelijkheid.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews en de sociogrammen besproken. Eerst zullen de demands die voorkomen bij tolkgebruikers en tolken besproken worden. Vervolgens zal besproken worden hoe deze demands de representatie van de dove tolkgebruiker kunnen beïnvloeden en welke tolk eigenschappen belangrijk zijn voor authentieke representatie. Aansluitend zal de data uit de sociogrammen besproken worden.

4.1 Demands bij dove tolkgebruikers van kleur

Zowel tolkgebruikers als tolken hebben gesproken over de demands bij tolkgebruikers. Aan deze demands zijn de volgende labels toegewezen: omgeving, interpersoonlijk, intrapersonlijk en paralinguïstisch.

4.1.1 Demands van de omgeving

De demands van de omgeving gaan over hoe de fysieke omgeving, de aanwezigen en het doel van de omgeving de dove tolkgebruikers kunnen beïnvloeden in een tolksituatie. Uit de interviews kwam naar voren dat tolkgebruikers van kleur vaak te maken hebben met deze demands bij het inzetten van een witte tolk in een familiesituatie. Zowel tolken als tolkgebruikers hebben het hierover gehad. Op het moment dat er een witte tolk ingezet wordt, verandert de sfeer en de dynamiek tussen de aanwezigen. TGK3 zegt hierover het volgende:

Bij mijn familie zou ik liever een tolk van kleur inzetten, omdat het een veilige ruimte is. Als ik een witte tolk inzet, verandert ook het gedrag van mijn familieleden. Zij moeten dan ook hun best doen om duidelijk Nederlands te spreken zodat de witte tolk het kan volgen en dat is geen leuke situatie. Ik heb het niet graag zo, omdat ik graag wil ontspannen. Het is fijn als een tolk van kleur alles kan volgen.

Naast familiesituaties, noemt TK1 dat een witte tolk in onderwijssituaties voor meer demands kan zorgen bij de tolkgebruiker. TK1 vertelt uit persoonlijke ervaring dat als een tolk niet in de setting past en uit de toon valt met de rest van de aanwezigen, de tolk een *“blok aan het been”* is voor de tolkgebruiker.

4.1.2 Interpersoonlijke demands

De interpersoonlijke demands gaan over hoe intermenselijke factoren zoals machtsdynamieken, communicatiestijlen, culturen en gedachtewerelden tolkgebruikers kunnen beïnvloeden in een tolksituatie. De tolken benoemden dat vertrouwen in de tolk lastiger kan zijn voor een tolkgebruiker van kleur als de tolk wit is.

Tolkgebruikers zelf onderschrijven dit met specifiekere voorbeelden uit tolksituaties. Zij geven bijvoorbeeld aan dat niet alleen de etniciteit van de tolk, maar ook leeftijd en gender erg veel invloed kunnen hebben op de demands die zich voordoen. Echter is de keuze in tolken in werkelijkheid beperkt en wordt er ook vaker genoemd dat er in Nederland een tekort is aan tolken. TGK2 schetst de volgende situatie:

Ik werd een keer door een tv-zender – erg kort-dag – gevraagd voor een interview. Deze tolkopdracht heb ik op het prikbord van TolkContact gezet, in de hoop dat er nog iemand beschikbaar was. Gelukkig reageerde iemand, maar de kwaliteit viel tegen. Het was een witte tolk, ongeveer 55 jaar oud, erg lief, maar ze begreep veel dingen niet. Voorafgaand aan de tolkopdracht, stelde ik mij kort voor en ze liep meteen vast toen ik het gebaar maakte voor het land waar ik vandaan kom. Ook zei ze dat ze geen positieve ervaringen had met het tolken naar gesproken Nederlands. Ik besloot toen mijn gehoorapparaten in te doen en ik heb de rest van het interview Nederlands met gebaren gebruikt. De tolk zat naast de interviewer, maar was in de uiteindelijke uitzending niet in beeld, omdat de cameraman haar niet in beeld heeft gezet. Ik had van tevoren al wel aangegeven dat er ondertiteling bij de uitzending moest komen, maar waarom moet ik altijd degene zijn die hiervoor moet strijden? Het zou fijn zijn als de tolk mij begrijpt en mij ten tweede ook kan ondersteunen. De tolk had dus ook aan kunnen geven dat het prettig is als zij ook in beeld is voor de toegankelijkheid van de uitzending.

Wat in dit stuk ook sterk naar voren komt, is dat TGK2 het belangrijk vindt dat de tolk een ally is. Meerdere tolkgebruikers geven aan dat samenwerking tussen de tolk en de tolkgebruiker erg belangrijk is. Vooraf dingen afstemmen kan er ook voor zorgen dat er minder demands zijn tijdens de tolkopdracht zelf. De demands die ontstaan omdat een tolk culturele sensitiviteit mist, zijn volgens de participanten echter niet te verminderen door samenwerking en afstemming. In het voorbeeld van hierboven komt naar voren dat de gedachtewerelden van de tolk en de tolkgebruiker erg van elkaar verschillen door de verschillen in identiteitskenmerken. Daarnaast had TGK2 weinig vertrouwen in de tolkvaardigheden van deze tolk en in hoeverre diens identiteit gerepresenteerd zou kunnen worden. Om meer regie te hebben over diens representatie, heeft TGK2 ervoor gekozen om het interview toch in het gesproken Nederlands te doen ondersteund met gebaren. TK3 zegt dat een witte horende tolkgebruiker eerder richting een witte tolk kan praten dan richting de TGK:

De vooroordelen vanuit de horende partij hebben een grote invloed op hoe de dove klant van kleur gezien wordt. Ze praten dan bijvoorbeeld richting de tolk. Ik denk dat dit bij een witte tolk vaker voorkomt, omdat de horende partij dan ook wit is.

TGK2 voegt hieraan toe:

... Als je een ally kan zijn, maak daar dan gebruik van en bespreek dingen met elkaar. Veel mensen doen maar weinig aan zelfreflectie, omdat dat echt een vaardigheid is die getraind moet worden. Ook moet iemand met privileges dan nog durven zeggen dat men privileges heeft. Hiermee kan je ook een rolmodel functie vervullen.

Als laatste kunnen er bij de tolkgebruiker van kleur dus ook meer interpersoonlijke demands opspelen als de horende tolkgebruiker en de tolk beiden wit zijn. De tolk en de horende tolkgebruiker behoren dan beiden tot de witte, horende meerderheid. Uit bovenstaand citaat wordt echter ook duidelijk dat een horende tolk om deze reden, ongeacht etniciteit, een ally kan zijn als die zich bewust is van diens privileges.

4.1.1 Paralinguïstische demands

De paralinguïstische demands gaan vaak gepaard met één van de andere demands. Deze demands gaan over hoe iets wordt gezegd, zoals idiosyncratische taal, vaste idiomen en accenten. De citaten van TGK2 bij de interpersoonlijke demands, bevatten ook paralinguïstische demands. Er was frustratie op te merken toen TGK2 vertelde over het moment dat de tolk het gebaar voor het geboorteland (na herhaling) niet begreep, en zelf ook nog aangaf niet goed te kunnen tolken van NGT naar Nederlands. TGK2 kon er in deze situatie niet op vertrouwen dat de tolk zou kunnen zorgen voor accurate representatie. De TGK's hebben tijdens de interviews meerdere voorbeelden gegeven van soortgelijke situaties waarin zij er niet op kunnen vertrouwen dat er een accurate vertaling wordt gemaakt. Vaak gaat het om de woordkeuze/vertaalkeuze die een tolk maakt (naar NGT of naar het Nederlands, voor zover het mogelijk is voor de dove tolkgebruiker om dit te controleren) die ervoor zorgt dat de representatie van de dove tolkgebruiker minder authentiek over kan komen. TGK1 merkte het volgende op bij het nalezen van notulen:

... Er worden altijd notulen gemaakt van het overleg. We deden een ronde waarbij iedereen om de beurt aan het woord kwam. Toen ik de notulen las, zag ik dat de tolk mij toch niet goed heeft af kunnen lezen. Wat er in de notulen stond, kwam niet overeen met wat ik had verteld.

TK3 zei hierover:

De meeste dove mensen die ik ken, zijn achterdochtig/wantrouwig over de vertaling. Ik denk dat ik als gekleurde tolk een klant eerder kan geruststellen en laten weten dat ze zich minder zorgen hoeven te maken over de vertaling. Van: 'hey, we zijn oké. Ik doe gewoon wat je zegt, en maak je verder geen zorgen'.

Er werd ook genoemd dat het gebruik van straattaal in gebarentaal lastiger is in een tolksituatie. Als een tolk een gebaar van de dove tolkgebruiker niet begrijpt kan er vingerspellen gebruikt worden, *“maar dan is de spontaniteit weg en klinkt het niet meer natuurlijk”* (TGK2). Over een situatie waarin een witte tolk tolkte voor een dove tolkgebruiker van kleur zei TK3: *“Ik heb wel eens gedacht, ‘die tolk is té wit’. Ik kan het niet uitleggen. Je hebt toch umami? Dat laatste kruid. Witte tolken hebben dat niet. Dat is zo lastig om uit te leggen in woorden.”* Het perspectief van de dove tolkgebruiker van kleur in deze situatie is niet besproken.

4.1.2 Intrapersoonlijke demands

Intrapersoonlijke demands gaan over fysieke en psychologische factoren die alleen betrekking hebben op de tolkgebruiker zelf. De indirecte vorm van communicatie via een tolk gebarentaal, kan bij TGK's tot verschillende intrapersoonlijke demands leiden. Deze demands komen vaak voort uit demands uit één van de andere drie categorieën, maar zijn niet expliciet genoemd. Het volgende citaat van TGK1 lijkt inhoudelijk namelijk algemeen te gaan over het tekort aan tolken, maar de manier waarop het verteld werd impliceerde een gevoel van onmacht en lichte frustratie:

Ik woon best afgelegen, dus er is niet veel keus. Ik ben al blij als er een tolk is. Inhoudelijk gaan gesprekken in leefsituaties niet heel diep, dus kan ik ook mijn stem gebruiken en de tolk is er vooral voor verduidelijking. Het maakt mij dan ook niet uit wie [de tolk is], omdat er al weinig tolken zijn. (...) Misschien ben ik het ook gewend dat de meeste tolken wit zijn. Ik ben me er nooit echt heel bewust over geweest.

TGK1 heeft m.b.t. etniciteit, representatie en inzet van tolken relatief weinig demands benoemd ten opzichte van de andere tolkgebruikers. Hierdoor lijkt deze tolkgebruiker minder interpersoonlijke demands te ervaren. Uit het citaat hierboven kan ook opgemaakt worden dat de deze tolkgebruiker de huidige gang van zaken in diens leven accepteert zoals ze zijn en niet bewust bezig is met hoe diens etniciteit in relatie staat tot het werken met (witte) tolken.

Dit is een verschil met hoe TGK3 een setting schets waarin zowel interpersoonlijke en paralinguïstische demands zorgden voor intrapersoonlijke demands:

Ik was een keer in een situatie met een witte tolk, en nog andere witte doven. Er waren verschillende sprekers en één van hen was zwart. Ik zag dat de zwarte spreker een mix gebruikte van straattaal, Nederlands en Engels. De witte tolk liep hierdoor vast en moest vaak vragen om herhaling of verduidelijking. Toen daarna een wit, horend persoon aan het woord was, ging de vertaling heel soepel. Dat raakte mij heel erg. De tolk kon dus niet vertalen voor

mij. Ik mis alle informatie die ik belangrijk vind voor mijn identiteit, omdat de witte tolk niet alles kan vertalen. Dat is jammer.

Er was verontwaardiging op te merken op het moment dat TGK3 vertelde dat de tolk niet meer vastliep toen er een witte spreker aan het woord was. Ook was er te merken dat deze situatie frustrerend en teleurstellend was voor TGK3. De intrapersonlijke demands die bij tolken van kleur op kunnen spelen, kunnen ook te maken hebben met de intersectionaliteit van doof en van kleur zijn. Zo zegt TK3: *“Doven van kleur kunnen nog extra trauma hebben boven op het trauma wat witte doven kunnen ervaren door het doof-zijn”*. TGK3 zegt bijvoorbeeld ook:

Als [horende] zwarte mensen informatie uitwisselen met elkaar, dan wil ik daar ook in mee. Maar het zit mij dwars dat ik de informatie krijg via een wit persoon, een witte tolk. Dat rommelt met mijn identiteit. Ik zou graag een zwarte tolk in willen zetten zodat ik echt de warmte kan voelen van mijn cultuur en mijn identiteit daar ook sterker in kan ontwikkelen.

In dit voorbeeld komt naar voren dat het missen van culturele sensitiviteit van de tolk zorgt voor terugkerende intrapersonlijke demands.

4.2 Demands bij tolken NGT/NL van kleur

Nu dat de demands van de tolkgebruikers besproken zijn, zullen hier de meest relevante demands besproken worden die bij tolken van kleur voorgekomen zijn. Zowel tolkgebruikers als tolken hebben gesproken over de demands bij tolken.

4.2.1 Demands van de omgeving

De demands van de omgeving zijn het minste aan bod gekomen. De tolken hebben dit twee keer genoemd in combinatie met een interpersoonlijke demand. In een tolksetting waar vooral witte mensen aanwezig zijn, kan het voelen alsof men extra opvalt. Ten tweede, als een TK tolkt voor een TGK, wordt er door de witte aanwezigen vaak gevraagd of de tolk en de tolkgebruiker familie zijn van elkaar. Echter op het moment dat een TK in een setting is met alleen maar mensen van kleur, kan er een ander demand opspelen.

TK3: Ik maak eerder zijweggetjes in de regels dan de witte tolken. ... Als je van kleur bent, zijn mensen [tolkgebruikers van kleur] nóg liever voor je en kunnen ze je zien als vriend of familie. Zo ga je zelf ook meer openstaan voor hen. Dat kan een valkuil zijn. Ik denk dat elke tolk diens grenzen moet bewaken, maar dat wij [tolken van kleur] dat nog iets meer hebben.

Het kan dus lastiger zijn voor TK's om grenzen te bewaken als de etniciteit van een tolk een rol speelt in een tolksituatie. TGK2 schetst een soortgelijke situatie waar alleen maar mensen van kleur aanwezig

zijn en waar een witte tolk werd ingezet: *“Tolken die maar één cultuur kennen, zie ik soms echt op hun tenen lopen in bepaalde situaties. Dat hoeft niet. Ze kunnen ontspannen, maar ik begrijp het wel, en ik vind het ook niet zo erg.”*

Deze twee voorbeelden laten zien dat een soortgelijke tolksituatie bij verschillende tolken tot verschillende demands kunnen leiden. Witte tolken kunnen hun situaties hierop uitkiezen en bijvoorbeeld de keuze maken om de volgende keer niet in zo’n setting te tolken. Tolken van kleur ervaren een tweestrijd: Men wil graag tolken voor dove tolkgebruikers van kleur, maar moet hierbij extra goed letten op het aangeven en bewaken van diens eigen grenzen. TK3 vertelde namelijk ook dat het lastig is om je zoveel mogelijk neutraal op te stellen *“zoals dat aangeleerd is tijdens de opleiding”* doordat er zowel vanuit de tolk, als vanuit de tolkgebruiker een sterk gevoel van verbinding kan zijn. TK3 heeft ervaren dat TKG’s soms al snel erg persoonlijke verhalen kunnen delen, en kunnen verwachten dat de tolk ook fungeert als een soort hulpverlener. Aansluitend op het citaat van TK3 hierboven, werd het volgende gezegd:

Je kan zo vertrouwt raken [met klanten] dat de grenzen vervagen. ... Ik word dan gevraagd om te tolken bij [voorbeelden van verschillende tolksituaties in het privé domein] en dat doe ik met alle liefde, maar soms moet ik af en toe ‘nee’ zeggen, om te laten zien dat ik niet altijd voor ze klaar kan staan.

4.2.2 Interpersoonlijke demands

Bij de interpersoonlijke demands hebben de tolken van kleur het vooral over momenten waarop iemands etniciteit invloed heeft op de situatie. Het gaat bijvoorbeeld om persoonlijke vragen of opmerkingen die tijdens een tolkopdracht gesteld worden aan hen. Dit kan zowel van horende als dove tolkgebruikers komen. Uitspraken zoals: *“Maar waar kom jij écht vandaan?”* (TK3) En *“moet jij niet je hoofddoek om?”* (TK1).

Dit soort uitingen ervaren TK’s als uitingen van racisme en micro-agressie tijdens tolksituaties. Het gaat niet alleen om uitingen die gedaan worden door horende/dove tolkgebruikers richting tolken. Het kan voor een tolk van kleur ook een interpersoonlijk demand zijn als het tussen de horende witte tolkgebruiker en dove tolkgebruiker van kleur onderling stroef verloopt. Zo vertelt TK1:

Tijdens een PCR test afspraak was er miscommunicatie tussen twee klanten [dove tolkgebruikers van kleur] en de [witte] medewerker bij de teststraat. Ik werd gebeld om op afstand te tolken. De medewerker bleef erg formeel, en de dove tolkgebruikers begrepen al langere tijd niet wat er van hen verwacht werd. Uiteindelijk heb ik visueel uitgelegd wat de bedoeling was, en heb ik even niet meer getolkt wat de medewerker zei. Toen werd de

boodschap wel begrepen. Ik denk dat ik mij beter kan inleven voor hoe dit voor de dove tolkgebruikers kan zijn.

Het was niet de eerste keer dat TK1 een opdracht had met deze dove tolkgebruikers. Met “*visueel*” bedoelt TK1 het tolken met meer aandacht voor ruimtegebruik, meer iconische gebaren, minder NGT-lexicon en minder Nederlands mondbeeld. De tolk en de tolkgebruikers hadden het gevoel beter op elkaar afgestemd te zijn. In een andere situatie, waarin TK1 wél voor het eerst voor een klant van kleur tolkte, gebeurde het volgende:

Tijdens een tolkopdracht bij [een instantie], vertelde de dove tolkgebruiker over andere normen en waarden bij doven en daarnaast ook over zijn eigen cultuur en hoe dat verschilt met de Nederlandse/horende cultuur. De gebaren gingen heel losjes en snel, maar het was niet mijn cultuur dus ik kon het niet bijbenen. Na de opdracht kwam ik erachter dat de klant dacht dat ik ook Marokkaans was. Het was dus interessant dat de tolkgebruiker van kleur deze aanname al had gemaakt, maar het eigenlijk ook niet zeker wist. Soms waren er ook culturele woorden/straattaal die ik niet kende. Dan moest ik even ingrijpen zodat ik toch een zo goed mogelijke vertaling kon maken. Ik denk niet dat de klant zich op deze manier had geuit als de tolk, zoals ik het soms noem, ‘100% kaas’ was geweest. Dat vond ik achteraf wel leuk, tijdens de opdracht was het soms lastig.

Bepaalde vooroordelen of aannames die dove of horende tolkgebruikers hebben over de tolken van kleur, kunnen zorgen voor interpersoonlijke demands. Met name de uitingen van racisme of micro-agressies worden door TK1 en TK3 niet zo zeer gezien als kwaad bedoeld, maar kunnen naast de interpersoonlijke demands ook weer voor intrapersonlijke demands zorgen. TK2 heeft dit juist andersom ervaren: *“Ik word niet altijd als ‘van kleur’ herkend, en dat heb ik altijd als een belediging ervaren.”* TK2 heeft in de praktijk hierdoor niks negatiefs ervaren m.b.t. van kleur zijn en zei: *“Bij tolken wil je uiteindelijk tot optimale communicatie komen. Kleur doet er dan eigenlijk niet toe.”*

4.2.3 Paralinguïstische demands

Net als bij de paralinguïstische demands van TKG's, gaat de meeste demands in deze categorie ook bij TK's vaak gepaard met een andere demand. De meest prominente paralinguïstische demand die werd genoemd door TK's, is dat TKG's afwijken van het NGT-gebruik zoals dat tijdens de opleiding wordt aangeboden en aangeleerd. TKG's hebben vaak een andere moedertaal dan het Nederlands of de Nederlandse Gebarentaal. Hierdoor gebaart men met minder NGT-lexicon en vaak zonder Nederlands gesproken component en kunnen er bijvoorbeeld vaker gebaren uit andere gebarentalen gebruikt worden:

Ik heb klanten die niet helemaal NGT-vaardig zijn. Ik had een keer een last-minute opdracht waarbij ik erachter kwam dat de klant het Nederlands helemaal niet beheerste. We konden dus geen gebruikmaken van vingerspellen of schrijven met pen en papier. Ik weet ook niet of de klant de Nederlandse Gebarentaal helemaal beheerste, want soms ontstond er miscommunicatie. Door het werken met anderstalige mensen ben ik tolk-technisch veel visueler gaan gebaren, omdat wij elkaars gebaren soms niet kennen.

Er is hier een intersectie tussen de non-linguïstieke en linguïstieke demands, omdat de etniciteit van de dove tolkgebruiker en de mate waarin men de NGT beheerst beiden zorgen voor demands bij de tolk.

4.2.4 Intrapersoonlijke demands

Onwetendheid en/of (onbewuste) uitingen van racisme vanuit witte mensen kan niet alleen in het dagelijks leven, maar ook tijdens het tolken soms zorgen voor frustraties. Zoals genoemd bij de demands van de omgeving, is de eerste vraag vanuit de witte (horende) partij op moment dat TK voor TKG tolkt vaak: “zijn jullie familie?”. Waarop TK3 vervolgens antwoordde: “Nee, ik ben gewoon de tolk”. *Eerst wist ik nooit hoe ik erop moest reageren, maar nu geef ik een grof antwoord terug. Ik word dan wel een beetje boos vanbinnen”. TK1 zegt over een soortgelijke situatie: “Ik ben dan nog steeds aan het werk. Soms wil ik kattig reageren op bepaalde opmerkingen, maar dan moet mijn tolkopdracht nog beginnen.”*

De citaten hierboven werden gebracht met enige ergernis en boosheid. Ook kan dit bij TK3 leiden tot onzekerheid over de juiste (ethische) manier van handelen. Soortgelijke intrapersonlijke demands blijken ook uit het volgende citaat van TKG3:

Ik werkte een keer voor de eerste keer samen met een nieuwe tolk van kleur. Ik zag dat deze tolk een racistische opmerking over mij niet tolkte. Ik zag dat de tolk er zelf erg door geschrokken was, dus toen heb ik dat maar gelaten. Ik kan soms best goed liplezen en zag iemand een opmerking maken over dat ik veel bananen eet en op een aap lijk. De tolk van kleur besloot dit niet te vertalen.

Dit laatste hebben de tolkgebruiker en de tolk later niet meer samen besproken. De reden hiervoor is niet genoemd. Wel noemden tolken én tolkgebruikers vaker dat men niet altijd energie of tijd heeft om in te gaan op uitingen die als racistisch worden ervaren.

Hiernaast voelden tolken soms ook herkenning en extra gedrevenheid doordat hun etniciteit invloed heeft tijdens een tolksituatie.

Ik merk dat ik meer empathie voel bij gekleurde mensen als die in de tolksetting zijn. Een soort herkenning. Als iemand meer hetzelfde is als ik, dan ben ik daar eerder door getriggerd. Dan merk ik toch dat ik dan iets meer effort in de strijd gooi, dat ik een soort gedrevenheid voel. Ik denk dat dat ook visuele herkenning is. Ik kan het eigenlijk geen woorden geven. Het is iets inherent aan mens zijn denk ik. (TK2)

4.3 Representatie van tolkgebruikers van kleur

Nu de demands van TKG's en TK's besproken zijn, kan de stap gemaakt worden naar hoe dit samenhangt met de representatie van TKG's. In dit onderzoek wordt immers niet alleen gekeken naar de link tussen tolkeigenschappen en representatie, maar ook specifiek naar hoe de etniciteit van de tolk samenhangt met die representatie.

4.3.1 Eigenschappen van tolken NGT/NL

Uit de data blijkt dat bepaalde eigenschappen van tolken invloed hebben op de representatie van de dove tolkgebruiker. Deze eigenschappen zijn als volgt gelabeld: etniciteit, identiteit (dit betreft alle andere identiteitskenmerken naast etniciteit), bereidheid/vaardigheid tot samenwerking, taalvaardigheid en allyship. Tolken en tolkgebruikers hebben beiden het vaakst benoemd dat de etniciteit en identiteit van de tolk erg belangrijk is voor goede representatie. TKG's spreken het vaakst over samenwerking en het belang van allyship. De TK's hebben dit relatief weinig benoemd.

Alle participanten vinden dat de identiteit en etniciteit van de tolk een invloed heeft in tolksituaties en dus ook invloed hebben op de authentieke representatie van de tolkgebruiker. De uitzonderingen waarbij de identiteit/eticiteit van de tolk als onbelangrijk werd gezien, betreffen bijvoorbeeld tolkopdrachten in het wetenschappelijk onderwijs of situaties waarin veel jargon wordt gebruikt. Daarnaast wordt er door TKG1 genoemd dat de eigenschappen van een tolk soms ook als onbelangrijk worden gezien, omdat er een tolkentekort is en die al lang blij is als er überhaupt een tolk beschikbaar is:

De kwaliteit van de tolk is het belangrijkste, omdat mijn opdrachten op WO-niveau zijn, gaan over [specifiek vakgebied] en soms ook in het Engels zijn. De etniciteit/identiteit van de tolk maakt mij dan niet uit. Er zijn maar weinig tolken die er ervaring mee hebben of het willen doen. Ik gebruik verschillende tolken en het is ook belangrijk dat ze mij goed naar gesproken Nederlands kunnen tolken. Ook is het tempo van de tolk belangrijk op universitair niveau. Dat de tolk snel kan wisselen zodat ik ook de discussies goed kan volgen. Kwaliteit van tolken blijft voor mij dus nummer 1.

Samenwerking en afstemming worden door TGK's genoemd als belangrijkste voorwaarden voor authentieke of accurate representatie. Door de intersectionaliteit tussen (o.a.) het doof zijn en van kleur zijn, vinden zij het ook extra belangrijk dat de tolk een ally kan zijn. Wat hier bijvoorbeeld werd genoemd, is dat een tolk allyship kan tonen door open te staan voor het afstemmen voorafgaand aan een tolkopdracht, en ook voor feedback na afloop van de tolkopdracht. TGK2 heeft eerder al benoemd dat zelfreflectie een belangrijke vaardigheid is voor een tolk, zodat men bewuster kan worden van diens privileges. TGK3 vertelde over diens werkplaats waar TGK3 de enige persoon van kleur is en zei hierover:

Ik ben er sterker van geworden, maar moet ook letten op mijn grenzen. Ik vraag soms aan iemand die privilege heeft om actie te ondernemen. Diegene kan diens privilege dan gebruiken en dat kan mij energie besparen.

TGK3 had het hier over het gebruik van horend privilege en wit privilege door samen te werken met de minderheid wanneer dat nodig is. TK2 zegt over samenwerking:

Ik heb bijvoorbeeld veel met vluchtelingen gewerkt. Natuurlijk oordeel ik ook over dingen, want er bestaat geen mens zonder oordelen. Alleen blijf ik nieuwsgierig naar wat een ander beweegt, wat de ander nodig heeft en hoe ik daarop kan afstemmen. ... Dat geldt dus ook voor mensen met een andere culturele achtergrond.

TGK's noemen vaker dat zij cultureel sensitiever zijn, omdat zij vinden dat hun etniciteit en identiteit een grote rol kunnen spelen in authentieke representatie van de dove tolkgebruiker. Zij hebben het vaker over hun culturele sensitiviteit, dan over het belang van samenwerken. Zij kunnen meer gedeelde ervaringen hebben met de tolkgebruiker en kunnen daardoor ook meer empathie voelen. Zo zegt TK3:

Doven van kleur kunnen nog extra trauma hebben boven op het trauma wat witte doven kunnen ervaren door het doof-zijn. Witte mensen hebben niet het inlevingsvermogen daarvoor, wat wij wel hebben. De klanten van kleur accepteren van ons ook iets meer dan van een ander.

Als horende tolk van kleur heeft TK3 niet de persoonlijke ervaring van doof-zijn, maar kan TK3 in diens beleving meer inlevingsvermogen tonen als de tolkgebruiker ook van kleur is. TK2 zegt hierop aansluitend:

Ik heb altijd van jongs af aangeleerd om te kijken naar wie iemand is en waar iemand vandaan komt. Ik voel ook echt dat ik daar heel open in ben en ik merk ook het verschil bij anderen

[tolken]. Dat zij daar niet helemaal open in staan of gewoon alleen maar handelen vanuit hun eigen achtergrond. Zonder te denken aan de andere visie en referentie[kaders] van anderen. Sommigen willen dat wel, maar zouden daar dan een lijstje ofzo bij willen hebben. Ze hebben het niet geïntegreerd om dat te doen.

Ook TK1 deelt dit perspectief: *“Ik denk dat ik eerder door heb dat culturele aspecten, of andere talen naast NGT of het Nederlands ook een rol kunnen spelen in hoe de communicatie verloopt.”* TGK1 geeft een perspectief van dove tolkgebruikers:

Er zijn zeker doven van kleur die het prettig vinden dat er tolken van kleur zijn. Ze weten dat je een andere achtergrond hebt, en bent opgegroeid met een andere taal en cultuur. Dat helpt je begrijpen wat doven van kleur meegemaakt kunnen hebben.

4.3.2 Authenticiteit

Er zijn dus verschillende kenmerken van tolken die bij kunnen dragen aan authentiekere representatie van TGK's. Maar wat verstaan de participanten onder authentieke representatie? In dit onderzoek staat de etniciteit van de tolk centraal als belangrijkste identiteit. Gebaseerd op hun ervaringen, zeggen TGK's dat zij pas meer zichzelf kunnen zijn op het moment dat zij er vertrouwen in hebben dat de tolk hen volledig begrijpt en accuraat kan tolken. TGK2 zegt hier bijvoorbeeld over: *“Tolken met kleur, coda's of tolken met diversiteit, zijn gevoeliger voor non-verbale communicatie en lichaamstaal. Deze vaardigheden nemen zij weer mee in hun vertalingen tijdens het tolken.”*

Op dat moment kan TGK2 meer ontspannen en zich minder aanpassen aan de tolk. Naast dat de tolkgebruiker en de tolk elkaar vertrouwen, denken de participanten ook na over hoe er het beste samengewerkt kan worden zodat de representatie van de dove tolkgebruiker zo authentiek mogelijk is. TK1 zegt dat de woordkeuze erg belangrijk is voor authentieke representatie: *“Ik wil graag dat mensen zich veilig voelen bij mij. Ik wil ook de woorden kiezen waarvan je denkt dat een klant die woorden gebruikt.”*

TGK3 geeft een voorbeeld van wat er kan gebeuren als een tolk minder rekening houdt met culturele elementen bij het vertalen van NGT naar Nederlands:

Zo kunnen mensen denken dat ik wit ben vanbinnen. Dat ik een Bounty ben, maar dat is niet zo. Dat is niet wie ik ben. Ik ben echt zwart en dat is echt mijn cultuur, maar de tolk verpest mijn leven communicatie, alles. Wie ik ben, is dan weg. Dus ja, de tolk heeft een grote invloed daarop.

TGK's vinden het belangrijk dat een tolk zich opstelt als ally, door bijvoorbeeld de feedback van een TGK niet alleen tijdens een individuele tolkopdracht ter harte te nemen, maar het ook verder mee

te nemen naar andere tolkopdrachten. Als er bijvoorbeeld een achterhaald gebaar voor 'ZWART' gebruikt wordt, heeft de tolk volgens hen ook een stuk verantwoordelijkheid om het vernieuwde gebaar te gebruiken en collega's daarop te wijzen. Naast allyship, noemen TGK's dat de culturele sensitiviteit van een tolk een positieve invloed heeft op de authentieke representatie. TK's noemen het belang van authenticiteit vaak in combinatie met identiteit, etniciteit en taalvaardigheid als belangrijke eigenschappen voor een tolk. Zij noemen dat een tolk van kleur door diens levenservaringen en cultuur automatisch al cultureel sensitiever is dan een witte tolk. Zoals eerder genoemd, zien TK's zichzelf ook als cultureel sensitiever en meer empathisch dan witte tolken. TGK3 onderschrijft dit met het volgende voorbeeld:

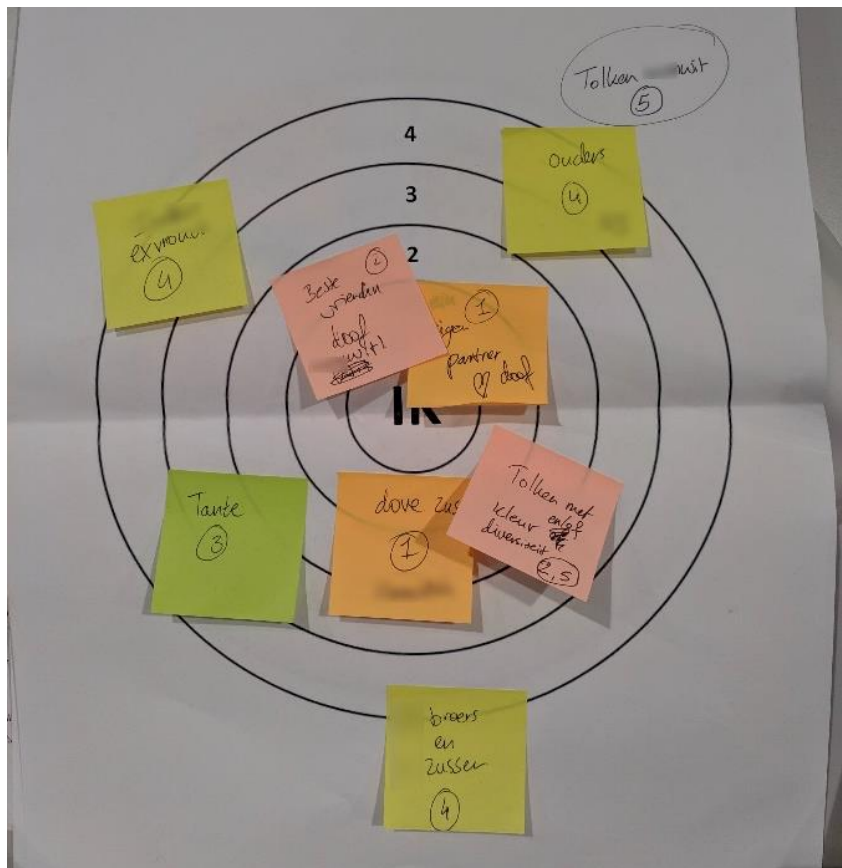
Witte tolken kan ik nooit helemaal vertrouwen. Omdat ik doof ben, kan ik nooit helemaal weten hoe ze iets vertalen. Verschillende mensen van kleur zeggen bijvoorbeeld vaak 'nice', maar tolken vertalen dit als 'leuk, leuk, leuk'. Ik kan dat liplezen en zie dat de tolk dit anders vertaalt. Ik mis dan de warme woorden. De tolk vertaalt het meer standaard, waardoor ik andere mensen van kleur ook niet op een dieper niveau leer kennen. De andere kant op, wordt er ook een bepaald beeld van mij geschetst, maar dat beeld is ook vervaagd.

Deze tolkgebruiker heeft het over de representatie van zowel de dove als de horende tolkgebruikers (van kleur). Het beeld wat TGK3 wil uitdragen richting de horende mensen van kleur kan veranderen door de vertaling van de tolk, maar ook andersom. TGK3 geeft zelf aan hier gebruik te maken van code-switching, waarbij TGK3 diens gebarenstijl aanpast zodat de tolk die beter kan volgen. Zoals eerder bleek uit de data die staat beschreven bij de demands, is dit niet de meest ontspannen manier van communiceren. Ook kan dit een negatieve invloed hebben op de authentieke representatie. TGK3 heeft ook aangegeven vaak "*witte gebarentaal*" te gebruiken tijdens het werken met witte tolken.

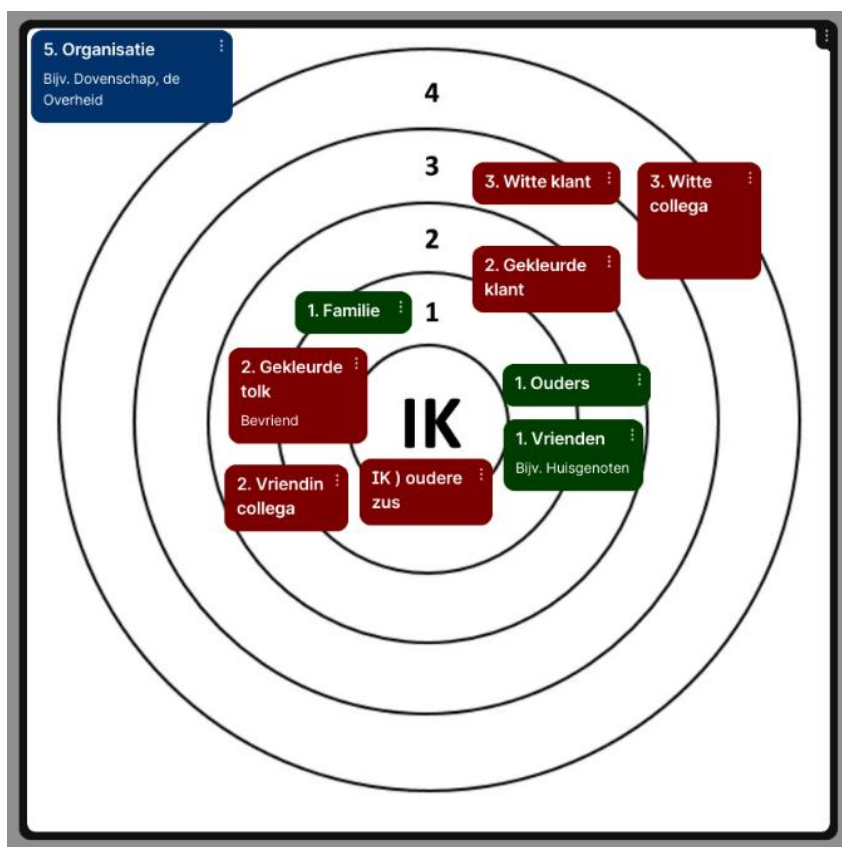
Om tot de meest authentieke representatie te komen, is er dus vertrouwen nodig tussen de tolk en de tolkgebruiker, zodat de tolkgebruiker diens meest authentieke zelf laat zien. Hierna heeft de identiteit, en dus ook de etniciteit van de tolk invloed op het beeld wat de horende tolkgebruiker vormt over de TGK.

4.4 Sociogrammen

De sociogrammen hebben tijdens de interviews verschillende ervaringen en meningen verduidelijkt. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag, is het vooral relevant om te kijken naar hoe het thema vertrouwen in het netwerk naar voren komt en of de etniciteit van een tolk daar invloed op heeft. In Figuur 3 en Figuur 4 zijn de sociogrammen te zien van TGK2 en TK3. In Bijlage 4 is een overzicht te vinden van alle sociogrammen.

Figuur 3: Sociogram van TGK2.

Figuur 4: Sociogram van TK3.

De intersectionaliteit van de identiteitskenmerken doof zijn en van kleur zijn, is duidelijk zichtbaar. TGK2 zet tolken van kleur op 2.5, terwijl witte tolken op 5 worden gezet. TGK2 voelt zich sterk verbonden met de dove, gebarentaalvaardige mensen in diens netwerk. De horende, niet-gebarentaalvaardige personen in het netwerk zijn in ring 2 of 3 geplaatst. Met deze mensen deelt TGK2 dezelfde etniciteit, maar enkel deze overeenkomst zorgt niet voor meer nabijheid. TGK2 ervaart naast taalbarrières in zowel verschillende gesproken als geschreven vreemde talen, botsingen tussen diens eigen culturele normen en die van horende familieleden. Ook in het sociogram van TGK1 en TGK3 is een soortgelijk patroon te zien waarin dove gebarentaalvaardige entiteiten van kleur het meest dichtbij worden geplaatst en niet-gebarentaalvaardige entiteiten (wit/van kleur) het verste weg. TGK3 zegt:

Ik voel wel een band met horende vrienden van kleur, maar minder omdat ze niet doof zijn. Met dove zwarte, mensen van kleur heb ik dieper contact, omdat we in onze eigen taal kunnen communiceren. Horende zwarte mensen begrijpen mij niet omdat ik doof ben. Dat betekent dat ik ertussenin zit.

TGK2 voegt hieraan toe: *“Mijn partner ziet dingen precies hetzelfde als ik. Ik zet haar op nummer 1, omdat we elkaar erg kunnen vinden in de strijd tussen verschillende culturen.”*

TGK3 heeft in een eerder citaat al aangegeven weinig vertrouwen te hebben in witte tolken. Daarom zijn zij in diens sociogram in ring 4 geplaatst. Dit heeft overeenkomsten met hoe TK3 diens sociogram heeft ingevuld. In het sociogram van TK3 worden de witte collega's in ring 3 geplaatst en de collega's van kleur in ring 2, net zoals de klanten van kleur. Hierbij noemde TK3 ook dat die bepaalde verwachtingen heeft van familie waar die rekening mee houdt. Ook zegt TK3:

Dove mensen van kleur vertrouwen je eerder in echte privé situaties dan een witte tolk ... Ze doen mij denken aan [doof persoon]. Ik weet hoe het voor hen kan zijn om doof en allochtoon te zijn. Dan ben ik eigenlijk een dubbele rol aan het spelen.

Net als TK3, plaatst ook TK1 mensen met wie die een band heeft (opgebouwd) en klanten waarbij die herkenning voelt in ring 1 en 2, terwijl andere tolkcollega's en verschillende instanties in de ringen daarboven worden geplaatst. Bij TK3 is dit zelfde patroon te herkennen. Eén van de redenen waarom TK3 een Nederlandse instantie in een buitenste ring heeft geplaatst is het volgende:

Als ik bij een instantie tolk, dan ga ik wel eens twijfelen of ik wel goede Nederlandse zinnen maak. Maar dat ligt misschien ook meer bij mijzelf, als ik bij een echte Nederlandse instantie werk. Eigenlijk tolk ik alleen maar voor buitenlandse doven.

TK2 zegt over diens geringe betrokkenheid bij de NBTG het volgende:

NBTG staat voor mij heel ver weg. Ik vind het goed dat ze er zijn hoor, maar ik ben zelf geen bestuurs-type. Daarom ben ik zelf niet actief. Eerder ben ik nog wel eens naar workshops geweest, maar er was altijd best wel gezeur over geld en over dat het uurtarief nooit genoeg was. Ik voel daar gewoon niks bij. Misschien ligt dat ook wel aan waar je vandaan komt, financieel gezien. Ze doen vast wel goede dingen, maar het is niet mijn ding. Ik doe het ook niet voor contact met andere tolken, want de tolken die ik wil zien, die zie ik wel. ... Ik denk niet dat ik daar iets in mis.

Net als uit het citaat van TK3, is uit het citaat van TK2 af te leiden dat het verschil in achtergrond met de meerderheid van verschillende instanties ervoor kan zorgen dat men weinig nabijheid voelt.

5. Discussie

In dit hoofdstuk worden er koppelingen gemaakt met de data en de literatuur in het theoretisch kader. Er wordt uitgediept of de resultaten overeenkomen met gerelateerd onderzoek. Ook zal er gekeken worden naar de invloed die de demands kunnen hebben op de representatie van de TGK en of er bepaalde tolkeigenschappen zijn die kunnen zorgen voor authentiekere representatie van TGK's.

Vanuit de resultaten zijn een aantal terugkerende thema's geselecteerd die het meest relevant zijn voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Bij elk thema is er sprake van een intersectie van demands uit verschillende demand-categorieën. Tot slot zullen de methodologische tekortkomingen toegelicht worden.

5.1 Etniciteit van de tolk

Horende tolkgebruikers streven ernaar om communicatie met een tolk hetzelfde te zien als communicatie zonder tolk (Bélanger, 2004). Ze zijn phonocentrisch ingesteld, waardoor de tolk een grotere invloed heeft bij het tolken van NGT naar het Nederlands dan andersom (Young, Oram, et al., 2019a). TGK's hebben in het bijzonder minder vertrouwen in hun representatie als de tolk wit is. Door het voortdurend inzetten van witte tolken, wordt de *translated deaf self* (Napier et al., 2017; Young, Napier, et al., 2019) van dove tolkgebruikers van kleur witter. Hill (2019) refereert hiernaar als de *white (woman) speaking persona*. Ten eerste kan dit het gevolg zijn van *rapid cognition* (Gladwell, 2007). Witte tolken hebben bijvoorbeeld nooit ervaren hoe het is om te behoren tot de etnische minderheid in Nederland. Hierdoor kunnen zij hun keuzes vanuit andere standpunten maken dan TK's. TGK's schatten de culturele sensitiviteit van TK's hoger in dan die van witte tolken. Dit komt overeen met het onderzoek van West Oyedele (2015a) waarin TGK's in de VS aangeven veel vaker positieve ervaringen hebben met tolken als de etniciteit overeenkomt. Ten tweede, kunnen tolken bewuste tolkkeuzes maken die zorgen voor minder vertrouwen bij TGK's. Het gaat hier dan vaak om importvertalingen (Sikder, 2019, 2021). De tolk maakt bewust tolkkeuzes waardoor bepaalde culturele elementen voor de horende tolkgebruiker beter en makkelijker te begrijpen zijn. De definitie van importvertalingen van Sikder (2019, 2021) is niet alleen van toepassing op het importeren van de dove cultuur naar de horende cultuur, maar ook van het importeren van elke willekeurige cultuur naar de witte (Nederlandse), horende cultuur. Deze importvertalingen kunnen ten koste gaan van authentieke representatie van TGK's.

De tolken uit het onderzoek van Napier et al. (2017) zeggen zich er bewust van te zijn dat zij de dove tolkgebruiker pas goed kunnen representeren als hun eigen identiteit dit zo min mogelijk belemmert. Bewustwording alleen is echter niet voldoende. Het zijn namelijk niet alleen de tolkkeuzes die invloed hebben op de representatie van de TGK. De aanwezigheid van een tolk en diens etniciteit heeft op zichzelf al invloed op de situatie. Participanten hebben regelmatig genoemd dat demands van

de omgeving vaak ontstaan doordat de TK en/of de TKG niet tot de witte meerderheid behoren. Vooral TKG's hebben hierdoor meer interpersoonlijke demands dan witte tolkgebruikers. Zo krijgen zij boven op de ongelijke machtsverhoudingen (e.g. doof/horend, hoger/lager opleidingsniveau, etc.), te maken met vooroordelen met betrekking tot hun etniciteit. Meerdere participanten hebben ook benoemd dat hun etniciteit vaak meteen opgemerkt kan worden, in tegenstelling tot bijvoorbeeld hun doofheid.

Aan de andere kant kunnen dove tolkgebruikers ook interpersoonlijke demands ervaren als de tolk juist de enige witte persoon is, zoals bijvoorbeeld in een moskee of een boeddhistische tempel. De meerderheid in deze setting communiceert in het Arabisch, Turks of Marokkaans (van Seters, 2020). Taal is volgens Bailey (2000) een inherent onderdeel van identiteit. Kijkend naar de resultaten van dit onderzoek, vraag ik mij daarom af in hoeverre een witte tolk die geen islamitische achtergrond heeft en de taal niet spreekt een islamitische TKG accuraat kan representeren. In elk geval kan het verschil in etniciteit voor veel interpersoonlijke demands zorgen.

Door de interpersoonlijke demands kunnen er weer intrapersoonlijke demands opspelen. Zoals Sikder (2019) aangeeft, kunnen tolken gezien worden als gatekeepers naar de meerderheidscultuur. *“Wanneer gatekeepers eruitzien als de meerderheid en spreken als de meerderheid”*, heeft dit invloed op hoe de minderheid gezien wordt door de meerderheid (Sikder, 2019, p. 10). Als de etniciteit van de tolk en de tolkgebruiker niet overeenkomen, kunnen TKG's een lagere sense of belonging (Gladwell, 2007) voelen en zich in zo'n situatie dus minder (vaak) als hun authentieke zelf uiten.

Daarnaast blijkt uit onderzoek van Sluis & De Wit (2012; 2013) dat Nederlandse tolkgebruikers het in een onderwijssetting erg belangrijk vinden dat de tolk in de situatie past. Van hun respondenten, geeft 5% aan in privé-situaties de voorkeur te geven aan een familielid die voor hen tolkt in plaats van een afgestudeerde tolk. Wat ons onderzoek toevoegt, is dat in sommige situaties alleen een TK met dezelfde etniciteit kan zorgen voor de meest authentieke representatie. Dit kan ook de reden zijn waarom de tolkgebruikers uit het onderzoek van Sluis & De Wit (2012; 2013) soms de voorkeur geven aan iemand met dezelfde achtergrond, namelijk een familielid. Met inachtneming van de witte translated deaf self, kan dit percentage van 5% echter aanzienlijk hoger geschat worden voor TKG's in Nederland. Ondanks dat tolkgebruikers gedurende bijna hun hele levensloop tolken in kunnen zetten, kan het bij familieaangelegenheden extra belangrijk zijn dat de tolk gepast is voor de situatie.

5.2 Vertrouwen tussen TKG en tolk

Voor de TKG's is het dus niet zo vanzelfsprekend om de authentieke zelf te uiten. Onze data laten dit op twee niveaus zien. Ten eerste kan de TKG ervoor kiezen zich aan te passen aan de tolk, zodat de TKG beter te volgen is voor de tolk. TKG2 en TKG3 hebben beiden voorbeelden genoemd van translanguaging. Wat TKG3 benoemd als code-switching, past bij de definitie van translanguaging zoals beschreven door Otheguy et al. (2015). Zo zegt TKG3 vaak *“witte gebaren”* te gebruiken bij witte tolken.

TGK2 heeft toen die niet kon vertrouwen op de vertalingen van de witte tolk, de keuze gemaakt om het gesproken Nederlands te gebruiken ondersteund met gebaren. Taal is volgens Bailey (2000) niet te scheiden van etnische identiteit. Op het moment dat TGK's hun taalgebruik dus zodanig aanpassen aan de tolk, uiten zij in dit geval minder van hun (etnische) identiteit richting de tolk. Ten tweede, heeft geen enkele dove tolkgebruiker de volledige regie over diens representatie. Ook als een dove tolkgebruiker zich zo min mogelijk aanpast aan de tolk, zal de tolk toch altijd invloed hebben op de representatie van de dove tolkgebruiker. Dit blijkt ook uit de resultaten van Napier et al. en Young et al. (2017; 2019). TGK's ervaren meer onderdrukking ten opzichte van witte tolkgebruikers, omdat zij onder andere te maken hebben met de intersectionaliteit van doof zijn en van kleur zijn. Alle participanten hebben in meer of mindere mate benoemd dat de etniciteit van de tolk invloed kan hebben op het vertrouwen tussen de tolk en de tolkgebruiker.

Daarnaast hebben TGK's vaak weinig vertrouwen in witte tolken, omdat er relatief weinig gevoel van regie is over hoe zij gerepresenteerd worden. Ook Hill (2019) noemt dat hij van ASL naar Engels een 'black person speaking persona' zou willen, maar dat het de norm is dat er alleen witte vrouwelijke tolken beschikbaar zijn. Hierdoor heeft hij door ervaring zijn eigen controls ontwikkeld als hij getolkt wordt door een witte vrouw, maar blijft hij toch een white woman speaking persona hebben.

Hierop aansluitend, toonden de resultaten van Napier et al. (2017) aan dat dove tolkgebruikers het meeste vertrouwen hebben in de tolk als de tolk-technische vaardigheden worden ervaren als voldoende en er een gevoel is van regie over hun representatie via de tolk. Naast etniciteit, leeftijd en gender, zijn dus ook de tolkvaardigheden van belang. Kijkend naar de resultaten, zijn de twee punten die Napier et al. (2017) echter niet los van elkaar te zien voor TGK's van kleur. Om regie te hebben over hun representatie, zullen de tolk-technische vaardigheden ook als voldoende moeten worden ervaren.

Aangezien in opleidingen voor tolken gebarentaal vaak de meeste aandacht besteed wordt aan de linguïstische demands van het tolkberoep, komen de non-linguïstieke demands (omgeving, interpersoonlijk en intrapersonlijk) minder aan bod (Dean & Pollard, 2001; Napier et al., 2010). Hierdoor worden intersecties tussen verschillende demands vaak niet behandeld en is er weinig aandacht voor wat de achtergronden – en specifiek, de etniciteit – van tolken in opleiding juist kunnen bijdragen aan authentiekere representatie van verschillende tolkgebruikers. Dit kan ook weer leiden tot minder vertrouwen tussen de tolk en de tolkgebruiker. Het zou namelijk niet de tolkgebruiker moeten zijn die voornamelijk translanguaging strategieën gebruikt, maar ook de tolk. De tolk zal dit het beste kunnen doen als er tijdens de opleiding ook wordt gewerkt aan de non-linguïstieke vaardigheden zoals het ontwikkelen van culturele sensitiviteit, bewustwording over de eigen identiteitskenmerken en allyship. Om translanguaging goed toe te kunnen passen, heeft een tolk intersectionele controls nodig uit alle vier de demand categorieën.

De TK's in dit onderzoek geven aan meer culturele sensitiviteit en empathie te hebben in vergelijking met veel witte tolken, omdat zij hier door hun eigen achtergrond meer mee bezig zijn. Echter betekent dit niet dat TK's vanzelfsprekend meer vertrouwd worden door TKG's dan witte tolken. Zoals Jones en Sin (2013) al stelden in hun onderzoek, kan vertrouwen opgebouwd worden door competentie (aldus: tolk-technische vaardigheden), integriteit en empathie. Hoewel TK's bij TKG's een streepje voor kunnen hebben op witte tolken m.b.t. integriteit en empathie, is vertrouwen iets dat opgebouwd moet worden. TK1 en TK3 hebben het als een gemis ervaren dat er tijdens hun studie jaren weinig aandacht is besteed aan het ontwikkelen van controls voor non-linguïstieke demands. Dit komt overeen met de bevindingen van Obasi (2013) voor wat betreft TK's in Engeland.

5.3 Authentieke representatie?

De TKG's uit ons onderzoek maken dus gebruik van translanguaging. Hiermee proberen zij vooral de paralinguïstische, interpersoonlijke en intrapersoonlijke demands voor de witte tolk te minimaliseren. Translanguaging op zichzelf hoeft geen negatief effect te hebben op authentieke representatie. TKG's vinden het vooral belangrijk om het gevoel te hebben dat men begrepen wordt en dit gebeurt voornamelijk als de tolk een soortgelijke achtergrond (e.g. etniciteit of opleidingsniveau) heeft. Ook witte tolkgebruikers hebben meer vertrouwen in een tolk als zij overeenkomsten hebben in achtergrond. Echter hebben TKG's vaak minder overeenkomsten met de witte tolk op het gebied van taalgebruik, cultuur en opvoeding.

TKG3 zegt de horende tolkgebruiker er geregeld aan te herinneren dat de stem die de horende tolkgebruiker hoort, niet de stem is van TKG3 zelf. TKG3 geeft namelijk aan dat dit anders wel eens vergeten kan worden. De uitingen die via de tolk worden gedaan, worden dan automatisch gezien als authentiek. Uit de resultaten van de TKG's kan afgeleid worden dat de horende tolkgebruiker wel kan denken dat de representatie van de dove tolkgebruiker authentiek is, maar dat dat niet zo hoeft te zijn. De eerdergenoemde importvertalingen naar de gesproken taal laten vaak de culturele elementen uit de bronuiting achterwege (Sikder, 2021). Hierdoor kan de horende tolkgebruiker een vertekend beeld krijgen van de TKG. De inzet van witte tolken kan dus ten koste gaan van de representatie van de etniciteit van TKG's. De meeste tolken zijn eveneens horend. Er kan daarom ook voor het doof zijn en andere identiteitskenmerken gezegd worden dat de representatie van de tolkgebruiker achteruit kan gaan als deze niet overeenkomt met de identiteitskenmerken van de tolk.

Als laatste ervaren TKG's een tekort aan tolken gebarentaal in Nederland. Tolken lijken relatief veel keuze – en daarmee macht – te hebben over welke opdrachten zij aannemen. Het feit dat overeenkomst in etniciteit voor wederzijds vertrouwen en betere representatie kan zorgen, zou kunnen suggereren dat witte tolken eerder kiezen voor witte klanten. Bijkomend moet het niet vergeten worden dat het zoeken van een tolk, het afstemmen met de tolk, de voorbereiding en de samenwerking

om zo tot authentiekere representatie te komen, dove tolkgebruikers veel tijd en energie kan kosten. Dit zou TKG's dus echter nog meer moeite kunnen kosten dan witte dove tolkgebruikers.

5.4 Tolk als ally

Horende mensen hebben het privilege om zichzelf in de meeste gevallen te kunnen representeren zonder tussenkomst van een tolk. TKG's (met mogelijk intersecties met andere identiteitskenmerken) hebben daarentegen relatief weinig kans op authentieke representatie via een tolk met dezelfde etniciteit. Het is daarom voor TKG's extra belangrijk om steun te krijgen van bondgenoten, omdat zij in meerdere minderheidsgroepen kunnen vallen (Chapple et al., 2021). Dit betekent niet alleen het actief herkennen van onderdrukking in het dagelijks leven en daar iets tegen doen. Volgens Feyne (2013) moeten tolken gebarentaal de verantwoordelijkheid dragen om continu hun communicatie-repertoire zodanig uit te breiden, dat men in alle tolksituaties gepast kan tolken. Het argument van Feyne heeft meer te maken met de – zoals in de vorige paragraaf ook benoemd, tolk-technische – vaardigheid tot code-switching en minder met translanguaging. Code-switching is een competentie die makkelijker te trainen is. Translanguaging vereist daarentegen meer culturele sensitiviteit en intersectionele controls. Dit is lastig aan te leren, omdat het inherent is aan persoonlijkheid (E. Shaw & Hunt, 2020; S. Shaw & Hughes, 2006).

Opvoeding kan volgens Kent (2012) en Harris & Sherwood (1978), geciteerd door Sikder (2019), wel invloed hebben op translanguaging-vaardigheden. Zij noemen dat tolken die opgegroeid zijn in een bepaalde minderheidscultuur een ander idee kunnen hebben – en dus andere keuzes maken – over hoe informatie overgebracht wordt, omdat men cultureel sensitiever is. Als een tolk cultureel sensitiever is, kan de tolk ook een betere ally zijn (Sikder, 2019). Het feit dat de TK's het in dit onderzoek relatief weinig hebben gehad over samenwerking met de tolkgebruiker en allyship, hoeft dus niet te betekenen dat zij dit minder belangrijk vinden of hier minder naar handelen. Impliciet is er uit de resultaten af te leiden dat dit tot op zekere hoogte gezien kan worden als een vanzelfsprekendheid, waardoor het dus niet vaak expliciet is genoemd. Zowel tolken als tolkgebruikers hebben het gehad over het verschil in opvoeding tussen witte tolken en tolken van kleur. TK2 benoemde bijvoorbeeld dat witte tolken het openstaan voor andere visies en referentiekaders niet hebben geïnternaliseerd, waardoor zij vaak alleen handelen vanuit hun eigen achtergrond. Andere participanten hebben ook genoemd dat witte tolken geneigd zijn *“alleen te doen wat ze op school geleerd hebben”*.

Tot slot is allyship groter dan hoe er in een enkele tolksituatie wordt gehandeld. Volgens TK3 hebben tolken ook de verantwoordelijkheid om met bepaalde feedback van TKG's meer bewustwording te creëren onder de tolkcollega's. Zij zijn namelijk de gatekeepers naar de horende meerderheid én de witte meerderheid in Nederland.

5.5 Methodologische tekortkomingen

Met de huidige onderzoeksopzet, zijn er gecombineerde interviews gehouden voor twee losse onderzoeksvragen. Door beperkte tijd voor het interviewen van de participanten, zijn hierdoor niet alle onderwerpen die relevant zijn voor dit onderzoek uitgediept. De interviewtijd moest namelijk verdeeld worden tussen twee onderzoekers. De sociogrammen zijn voor mijn onderzoeksvraag minder relevant dan verwacht. Voor het onderzoeken van de representatie van dove tolkgebruikers, is het niet nodig om de persoonlijke netwerken van de participanten uit te diepen met sociogrammen. Ook is in de methodesectie al een keer benoemd dat de positionaliteit van de onderzoekers invloed heeft gehad op het verloop van dit onderzoek. Mogelijk zijn de participanten meer bereid geweest om onze vragen zo open en eerlijk mogelijk te beantwoorden, omdat wij ook van kleur zijn. Het kan echter niet uitgesloten worden dat onze positie als horende, toekomstige tolken ook een negatieve invloed heeft kunnen hebben op de openheid van de participanten. Zo kunnen participanten bijvoorbeeld terughoudender zijn geweest met het beantwoorden van vragen die specifiek gingen over tolkgebruikers, tolkstudenten of tolken(/collega's). Het was voor ons als horende tweedetaalverwervers ook uitdagender om de data in NGT te verzamelen en te analyseren. De data in het gesproken Nederlands konden wij namelijk verwerken in onze eerste taal.

Daarnaast is de omvang van onze steekproef niet representatief voor de gehele groep dove tolkgebruikers van kleur en tolken van kleur in Nederland. Een totaal van zes participanten is een relatief kleine groep. Echter was het binnen het tijdsbestek van dit onderzoek en met de huidige tolkenpopulatie in Nederland niet mogelijk om dit onderzoek veel verder uit te breiden. Met de verzamelde data kan de onderzoeksvraag beantwoord worden, maar de data is verre van verzadigd.

Als laatste biedt dit onderzoek alleen het perspectief van dove tolkgebruikers van kleur en tolken NGT/NL van kleur. Wat niet is meegenomen, zijn de perspectieven van witte dove tolkgebruikers, witte tolken en horende tolkgebruikers. Hierdoor is het lastiger om vast te stellen welke specifieke demands uitsluitend/vaker voorkomen bij T(G)K's van kleur dan bij witte tolken en tolkgebruikers. Perspectieven van witte tolkgebruikers en tolken – zowel horend als doof – zouden diepere inzichten kunnen verschaffen voor de beantwoording van de onderzoeksvraag en deelvragen.

6. Conclusie en aanbevelingen

Door onder andere te kijken naar de demands en controls van tolken en tolkgebruikers van kleur, zijn er in dit onderzoek antwoorden gezocht op de volgende onderzoeksvraag en deelvragen:

Welke invloed heeft de etniciteit van een tolk NGT/NL op de representatie van een dove tolkgebruiker van kleur?

- Wat zijn de demands die bij dove tolkgebruikers van kleur een rol spelen?
- Wat zijn de demands die bij tolken NGT/NL van kleur een rol spelen?
- Welke tolkeigenschappen kunnen bijdragen aan authentiekere representatie van dove tolkgebruikers van kleur?

Ten eerste zijn horende tolkgebruikers phonocentrisch ingesteld, waardoor de tolk een grotere invloed heeft op de beeldvorming die de horende tolkgebruiker vormt over de dove tolkgebruiker dan andersom. De identiteit van een tolk zal altijd invloed hebben op de representatie van tolkgebruikers en TKG's hebben bovendien te maken met de intersectionaliteit van minimaal twee – voor hen prominente – identiteitskenmerken: doof zijn en van kleur zijn. Als gevolg van de voornamelijk witte tolkenpopulatie in Nederland, hebben zij vaak geen mogelijkheid om een tolk te vinden met dezelfde etniciteit. Taalgebruik, cultuur, opvoeding en levenservaringen van TK's en TKG's kunnen zorgen voor meer culturele sensitiviteit en wederzijds vertrouwen. Als dit niet overeenkomt, kunnen zich vooral bij TKG's meer demands voor doen (voornamelijk interpersoonlijke demands), dan bij witte dove tolkgebruikers. Hoewel representatie het meest authentiek is zonder tussenkomst van een tolk, kunnen culturele sensitiviteit en tolk-technische vaardigheid TKG's meer het gevoel geven van regie over hun eigen representatie.

Ten tweede, kunnen witte tolken voor TKG's zowel gatekeepers zijn van de witte en horende cultuur, als van de minderheidscultuur van de TKG's. Hierdoor hebben zij veel macht over de informatieoverdracht. Witte tolken kunnen binnen een fractie van een seconde kiezen voor importvertalingen die comfortabeler te ontvangen zijn voor de witte en horende meerderheid. Dit kan ten koste gaan van etnische identiteitsuitingen van de TKG. Witte tolken zijn zelf immers onderdeel van de meerderheid en nemen hun eigen achtergrond ook mee in hun tolkkeuzes. TK's kunnen op basis van hun (etnische) achtergrond andere keuzes maken dan witte tolken. De tolkkeuzes van TK's kunnen onder andere in privé-situaties en onderwijs-situaties als prettiger worden ervaren door TKG's. Bovendien kunnen TK's interpersoonlijke en intrapersoonlijke demands ervaren als witte collega's de deaf translated self van de TKG, witter representeren.

Kortom, kunnen TK's aan de ene kant een streepje voor hebben op witte tolken met betrekking tot culturele sensitiviteit en vertrouwen van TKG's. Er kan bijvoorbeeld ook gedacht worden aan een

tolksituatie in een moskee. Op woensdag 14 februari 2022 heb ik een themadag bijgewoond over het tolken in verschillende religieuze settings (zie Bijlage 1, Themabijeenkomst 1). In een moskee zijn er bepaalde kledingvoorschriften, en bidden mannen en vrouwen vaak gescheiden. Aangezien het merendeel van de tolken wit en vrouwelijk is, hebben (mannelijke) dove moslim TGK's weinig tot geen keus qua tolken met een overeenkomstige achtergrond en etniciteit. Tijdens de themadag werd echter wel verteld dat een vrouwelijke tolk soms op afstand kan tolken voor een mannelijke TGK in een moskee.

Aan de andere kant spelen de tolk-technische vaardigheden ook een grote rol in het opbouwen van vertrouwen. De vaardigheid tot translanguaging is even belangrijk voor tolken als voor tolkgebruikers. Hier komen zowel linguïstieke vaardigheden bij te pas als non-linguïstieke competenties zoals culturele sensitiviteit, de bereidheid tot samenwerking en feedback geven/ontvangen. Als laatste kunnen TK's meer allyship tonen richting TGK's dan witte tolken, omdat zij door mogelijk gedeelde ervaringen een sterker inlevingsvermogen kunnen hebben en meer empathie kunnen voelen. Hierdoor kunnen er minder demands opspelen bij TGK's.

6.2 Aanbevelingen voor praktiserende tolken en representatieve organisaties

Door de lage (etnische) diversiteit binnen het tolkenberoep in Nederland, zullen tolken bewuster bezig moeten zijn met culturele sensitiviteit. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen gedaan worden aan de praktiserende tolken NGT/NL om de authentieke representatie van dove tolkgebruikers van kleur te vergroten. Het is belangrijk om te onthouden dat een tolk – in sommige situaties door bijna de gehele levensloop heen – invloed heeft op de deaf translated self. Elke tolk draagt de verantwoordelijkheid om continu diens communicatie-repertoire zodanig uit te breiden, zodat men in alle tolksituaties gepast kan tolken.

Een van de aanbevelingen is dan ook om te blijven reflecteren op de eigen communicatienormen en waar nodig bijscholingen te volgen als deze worden aangeboden. Met betrekking tot representatie, is bij TGK's nog veel meer te winnen dan bij witte tolkgebruikers. De kans dat de communicatienormen van een witte tolk overeenkomen met die van TGK's is namelijk het kleinst. Daarom beveel ik tolken ook aan om in gesprekken te gaan met tolkgebruikers over de impact van bijvoorbeeld cultuur op hoe iemand communiceert. Feyne (2013) zei hier namelijk over: *“Your norms limit your choices”*. Hoe bewuster men is van diens eigen (communicatie)normen, hoe beter men de communicatienormen van de tolkgebruiker mee kan nemen in de tolkkeuzes.

Echter zal geen enkele tolk passend zijn in elke situatie. Daarom kunnen witte tolken ook allyship tonen door bijvoorbeeld TGK's voor bepaalde opdrachten door te verwijzen naar een tolk van kleur die wellicht voor betere representatie van de tolkgebruiker zou kunnen zorgen dan de witte tolk zelf. In zulke situaties kan daarnaast ook meer samenwerking gezocht worden met de enkele tolken van kleur in de vorm van teamtolken. Dit kunnen zowel horende tolken zijn als dove tolken.

Als laatste, zouden organisaties zoals de Stichting RTGS en de NBTG kunnen bijdragen aan het verhogen van de culturele sensitiviteit en bewustwording onder tolken door bijscholingen en andere bijeenkomsten te organiseren of dit actief te stimuleren. Tolken kunnen bij deze bijeenkomsten immers ook hun netwerk verbreden.

6.3 Aanbevelingen voor de tolkenopleiding

Allereerst, is het zeer uitdagend om in vier jaar een nieuwe professie én een nieuwe taal te leren (Roelofs, 2021). De focus wordt bij het Instituut voor Gebaren, Taal en Dovenstudies (IGT&D) gelegd op welke competenties een student na vier jaar moet bezitten, maar er wordt niet gekeken naar de intrinsieke kwaliteiten van een student voor die begint met de opleiding. Mogelijk door een screening, zou de opleiding al een idee kunnen hebben van welke eigenschappen of competenties toekomstige studenten al bezitten. Zo hebben Shaw & Hughes (2006) aangetoond dat tolkstudenten die op de hoogte blijven van het nieuws, open-minded zijn en graag werken aan hun culturele competenties een grotere kans hebben om de opleiding succesvol af te ronden. Door meer aandacht te schenken aan dit soort karakteristieken, is de kans ook groter dat studenten van kleur hun opleiding afronden. Er is namelijk weinig bekend over de redenen voor studenten om te stoppen met de tolkenopleiding bij het IGT&D en er is nog geen onderzoek gedaan naar studenten van kleur op het IGT&D. Ik en mijn mede-onderzoeker kunnen alleen uit persoonlijke ervaring bevestigen dat studenten van kleur zich minder welkom voelen bij medestudenten, docenten en medewerkers die deze karakteristieken grotendeels niet bezitten.

Alleen een screening bij de studenten die zich uit zichzelf aanmelden bij de opleiding is echter niet voldoende. Ten tweede, zal er daarom meer aandacht besteed moeten worden aan de intersecties tussen verschillende demands. Er moet binnen het curriculum meer geïnvesteerd worden in het ontwikkelen van non-linguïstieke controls, zodat tolken gebarentaal in opleiding zich bewuster worden van wat hun achtergrond, opvoeding en etniciteit bij kan dragen aan authentiekere representatie van verschillende tolkgebruikers. Doordat veel studenten van kleur zijn opgegroeid met meerdere talen en culturen, is het extra belangrijk om tijdens de opleiding een intersectioneel perspectief aan te houden. Als dit niet gebeurt, is de kans ook groter dat studenten van kleur zich minder competent voelen dan hun witte studiegenoten en vroegtijdig stoppen met hun opleiding (Lewis et al., 2021).

Mijn aanbeveling aan het IGT&D is daarom ook om voor meer diversiteit te zorgen binnen het curriculum en binnen de rest van het instituut. Internationale en multiculturele perspectieven kunnen het meest concreet en authentiek geïntegreerd worden in de reguliere lesstof via dove/horende docenten, medewerkers en vrijwilligers met verschillende achtergronden. De ontwikkeling van allyship, culturele sensitiviteit en translanguaging is geleidelijk en kan daarom niet beperkt worden tot een

specifieke lesmodule/themadag. Daarom zou het een terugkerend gespreksonderwerp moeten zijn in (bijna) alle vakken.

Ten derde, kan het promotiemateriaal (filmpjes, foto's, webpagina's en sociale mediakanalen) diverser gemaakt worden qua leeftijd, gender en etniciteit. De specifieke kwaliteiten die genoemd worden door Shaw & Hughes (2006) kunnen actief uitgelicht en gepromoot worden om meer studenten te werven die zich aangesproken voelen door deze eigenschappen. Bij gepersonaliseerde en gerichte werving kan ook gedacht worden aan andere karakteristieken zoals meertaligheid. Zo zal de studentenpopulatie hopelijk niet alleen diverser zijn, maar zich ook beter kunnen afstemmen op dove tolkgebruikers (van kleur). Naast diversiteit op gebied van etniciteit, moedig ik ook diversiteit aan op alle andere vlakken zoals gender, opleidingsniveau of geloofsovertuiging.

6.4 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Dit onderzoek stipt slechts de beginselen aan van onderzoek naar de relatie tussen etniciteit en representatie via een tolk gebarentaal. In Nederland wordt het aantal tolken van kleur nog als zodanig laag geschat dat het onderzoek niet veel verder opgeschaald kan worden. Daarom raad ik het IGT&D aan de focus te leggen op vervolgonderzoek naar de perspectieven en ervaringen van tolkgebruikers van kleur. Aan dit onderzoek hebben slechts drie tolkgebruikers deelgenomen met weinig verschil in leeftijd. Een steekproef die groter en heterogener is, zou voort kunnen bouwen op dit onderzoek. Zo kan de validiteit van de resultaten vergroot worden. Daarnaast kan het ook interessant om de perspectieven en ervaringen van witte tolken met betrekking tot het werken met tolkgebruikers van kleur te onderzoeken.

Ook kan er gekeken worden naar de langetermijneffecten van de deaf translated self in relatie tot etniciteit. Een voorbeeld van een onderzoeksvraag zou kunnen zijn: *“Hoe, en in welke situaties beïnvloedt de (witte) deaf translated self de identiteitsvorming van dove tolkgebruikers van kleur?”*. Het antwoord op deze vraag zou tot concretere aanbevelingen kunnen leiden voor het tolkenberoep en de tolkenopleiding met betrekking tot representatie van TGK's.

Literatuurlijst

- Ahmad, W. I. U., Atkin, K., & Jones, L. (2002). Being deaf and being other things: Young Asian people negotiating identities. *Social Science & Medicine*, 55(10), 1757–1769.
[https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(01\)00308-2](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00308-2)
- Ali, S. (2007). Black ethnic minority end-user experience considerations. 1, 3. <http://ceur-ws.org/Vol-415/panelpaper2.pdf>
- Altissimo, A. (2016). Combining egocentric network maps and narratives: An Applied Analysis of Qualitative Network Map Interviews. *Sociological Research Online*, 21(2), 14.
- Art. 1 Midden Nederland. (2022). *Microagressie—Art. 1 Midden Nederland*. Microagressie - Art. 1 Midden Nederland. <https://art1middennederland.nl/educatie-en-trainingen/professionals-en-hulpverleners/29/microagressie>
- ASLI. (2021). Census Report 2021. *Association of Sign Language Interpreters*.
<https://asli.org.uk/census-report-2021/>
- Atkin, K., Ahmad, W. I. U., & Jones, L. (2002). Young South Asian deaf people and their families: Negotiating relationships and identities. *Sociology of Health & Illness*, 24(1), 21–45.
<https://doi.org/10.1111/1467-9566.00002>
- Bailey, B. (2000). Language and negotiation of ethnic/racial identity among Dominican Americans. *Benjamin Bailey*, 29. <https://doi.org/10.1017/S0047404500004036>
- Bélanger, D.-C. (2004). Interactional patterns in dialogue interpreting. *Journal of Interpreting*.
- Billingsley, B. S., Bettini, E. A., & Williams, T. O. (2019). Teacher racial/ethnic diversity: Distribution of special and general educators of color across schools. *Remedial and Special Education*, 40(4), 199–212. <https://doi.org/10.1177/0741932517733047>
- Bucholtz, M., & Hall, K. (2005). Identity and interaction: A sociocultural linguistic approach. *Discourse Studies*, 7(4–5), 585–614. <https://doi.org/10.1177/1461445605054407>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, januari 9). *Hoeveel mensen met een migratieachtergrond wonen in Nederland?* [Webpagina]. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl->

nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-mensen-met-een-migratieachtergrond-wonen-in-nederland-

Chapple, R. L., Bridwell, B. A., & Gray, K. L. (2021). Exploring intersectional identity in black deaf

women: the complexity of the lived experience in college. *Affilia*, 36(4), 571–592.

<https://doi.org/10.1177/0886109920985769>

Cronin, M. (1995). Altered states: Translation and minority languages. *TTR : Traduction, Terminologie,*

Rédaction, 8(1), 85–103. <https://doi.org/10.7202/037198ar>

Davidson, B. (2000). The interpreter as institutional gatekeeper: The social-linguistic role of

interpreters in Spanish-English medical discourse. *Journal of Sociolinguistics*, 4(3), 379–405.

<https://doi.org/10.1111/1467-9481.00121>

De Coster, M. (2020, februari 1). *bounty—De betekenis volgens Scheldwoordenboek*.

Scheldwoordenboek. <https://www.ensie.nl/scheldwoordenboek/bounty>

De Meulder, M. (2014). The UNCRPD and Sign Language Peoples. In A. Pabsch (Ed.), UNCRPD

Implementation in Europe – A Deaf Perspective. Article 29: Participation in Political and Public

Life (pp. 12-28). European Union of the Deaf.

de Wit, M., & Sluis, I. (2012). *Sign language interpreter quality: The perspective of deaf sign language*

users in the Netherlands. 23.

De Wit, M., & Sluis, I. (2013). *Samenwerking, de sleutel tot succes! - Kwaliteit van tolken gebarentaal:*

het perspectief van dove tolkgebruikers in Nederland. NBTG.

Dean, R. K., & Pollard, R. Q., Jr. (2001). Application of demand-control theory to sign language

interpreting: Implications for stress and interpreter training. *The Journal of Deaf Studies and*

Deaf Education, 6(1), 1–14. <https://doi.org/10.1093/deafed/6.1.1>

Dean, R. K., & Pollard, R. Q., Jr. (2013). *DC-S the demand control schema: Interpreting as a practice*

profession (First). CreateSpace Independent Publishing Platform.

Fernandes, J. K., & Myers, S. S. (2010). Inclusive deaf studies: Barriers and pathways. *The Journal of*

Deaf Studies and Deaf Education, 15(1), 17–29. <https://doi.org/10.1093/deafed/enp018>

Feyne, S. (2013, augustus 27). Authenticity: The impact of a sign language interpreter's choices.

StreetLeverage. https://streetleverage.com/live_presentations/stephanie-feyne-authenticity-the-impact-of-a-sign-language-interpreters-choices/

Feyne, S. (2015). Paper presented at ESFLI 2015—Impact of ideology: Interpreter mediated discourse on perceptions of identity of deaf professionals. *Paper Presented at EFSLI – European Forum of Sign Language Interpreters*. EFSLI, Warsaw, Poland.

https://www.academia.edu/34099605/Paper_presented_at_ESFLI_2015_Impact_of_Ideology_and_Interpreter_Mediated_Discourse_on_Perceptions_of_Identity_of_Deaf_Professionals

Gal, S. (2015). Politics of translation. *Annual Review of Anthropology*, 44, 225–240.

Gallon, C. (2018). *Exploring the racial microaggressions American Sign Language–English interpreters commit*. 106.

Garrow, W. (2021, mei 12). Where are IOC? Understanding the impact of racial diversity in ITPs.

StreetLeverage. <https://streetleverage.com/2021/05/where-are-ioc-understanding-the-impact-of-racial-diversity-in-itps/>

Gebruers, K. (2019). *Exploring the professional self: A study of Flemish Sign Language/Dutch interpreters in times of professionalisation* [Fi=Ylempi AMK-opinnäytetyö | sv=Högre YH-examensarbete | en=Master's thesis]. <http://www.theseus.fi/handle/10024/227584>

Gladwell, M. (2007). *Blink: The Power of Thinking Without Thinking*. Little, Brown.

Goodman, L. A. (1961). Snowball sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148–170.

Henriksen, M. G., Englander, M., & Nordgaard, J. (2022). Methods of data collection in psychopathology: The role of semi-structured, phenomenological interviews. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 21(1), 9–30. <https://doi.org/10.1007/s11097-021-09730-5>

Jones, A., & Sin, S. (2013). Achieving professional trustworthiness: Communicative expertise and identity work in professional accounting practice. In C. N. Candlin & J. Crichton (Red.), *Discourses of Trust* (pp. 151–166). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1007/978-1-137-29556-9_10

Joseph Hill, PhD. [@jaceyhill]. (2019, september 23). *A week ago, I came up with this joke as a way to vent about interpreting. It wasn't about white interpreters; it's about not having black male interpreters to work with when I needed them. I was working with the editor on the documentary film, 'Signing Black in America.'* *thread* [Tweet]. Twitter.

<https://twitter.com/jaceyhill/status/1175992642850738178>

Karasek, R. A. (1979). Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. *Administrative Science Quarterly*, 24(2), 285–308. <https://doi.org/10.2307/2392498>

Kent, S. (2013). Deaf voice and the invention of community interpreting. *Journal of Interpretation*, 22(1). <https://digitalcommons.unf.edu/joi/vol22/iss1/3>

Kusters, A., Spotti, M., Swanwick, R., & Tapio, E. (2017). Beyond languages, beyond modalities: Transforming the study of semiotic repertoires. *International Journal of Multilingualism*, 14, 1–14. <https://doi.org/10.1080/14790718.2017.1321651>

Ladd, P. (2003). *Understanding deaf culture: In search of deafhood*. Multilingual matters.

Lewis, J. A., Mendenhall, R., Ojiemwen, A., Thomas, M., Riopelle, C., Harwood, S. A., & Browne Hunt, M. (2021). Racial microaggressions and sense of belonging at a historically white university. *American Behavioral Scientist*, 65(8), 1049–1071. <https://doi.org/10.1177/0002764219859613>

Marschark, M., Peterson, R., Winston, E. A., Sapere, P., Convertino, C. M., Seewagen, R., & Monikowski, C. (2005). *Sign Language Interpreting and Interpreter Education: Directions for Research and Practice*. Oxford University Press.

Melaku, T. M., Beeman, A., Smith, D. G., & Johnson, W. B. (2020, november 1). Be a better ally. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2020/11/be-a-better-ally>

Ministerie van Algemene Zaken. (2017, februari 22). *Wat is discriminatie?* - *Rijksoverheid.nl*. Ministerie van Algemene Zaken. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/discriminatie/vraag-en-antwoord/onderwerpen/discriminatie/vraag-en-antwoord/wat-is-discriminatie>

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties & Politie. (2021). *Discriminatie-incidenten in 2020* (p. 86). <https://www.discriminatie.nl/>
- Napier, J., & Leeson, L. (2016). *Sign Language in Action*. Palgrave Macmillan UK.
<https://doi.org/10.1057/9781137309778>
- Napier, J., McKee, R., & Goswell, D. (2010). *Sign language interpreting: Theory and practice in Australia and New Zealand* (2de dr.). The Federation Press.
- Napier, J., Oram, R., Young, A., & Skinner, R. (2019). “When I speak people look at me”: British deaf signers’ use of bimodal translanguaging strategies and the representation of identities. *Translation and Translanguaging in Multilingual Contexts*, 5(2), 95–120.
<https://doi.org/10.1075/ttmc.00027.nap>
- Napier, J., Skinner, R., Young, A., & Oram, R. (2017). Mediating identities: Sign language interpreter perceptions on trust and representation. *Journal of Applied Linguistics and Professional Practice*, 14(1), 75–95. <https://doi.org/10.1558/jalpp.36014>
- NBTG. (2021). *Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal*. NBTG. <https://www.nbtg.nl>
- Nederlandse Beroepsvereniging Tolken Gebarentaal. (2014). *1403 Beroepscode.pdf*. NBTG.
- Obasi, C. (2013). Race and ethnicity in sign language interpreter education, training and practice. *Race Ethnicity and Education*, 16(1), 103–120. <https://doi.org/10.1080/13613324.2012.733686>
- Obasi, C. (2021). Identity, language and culture: Using Africanist Sista-hood and deaf cultural discourse in research with minority social workers. *Qualitative Research*, 1468794120982827. <https://doi.org/10.1177/1468794120982827>
- Otheguy, R., García, O., & Reid, W. (2015). Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics. *Applied Linguistics Review*, 6(3), 281–307.
<https://doi.org/10.1515/applirev-2015-0014>
- Oxford Dictionaries. (2022). *Oxford Dictionaries*. Oxford Dictionaries.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

- Pöllabauer, S. (2012). Gatekeeping practices in interpreted social service encounters. *Meta : Journal Des Traducteurs / Meta: Translators' Journal*, 57(1), 213–234.
<https://doi.org/10.7202/1012750ar>
- Project Jeugdhulp aan asielzoekerskinderen. (2022, juni 8). *Cultuursensitief – Jeugdhulp aan asielzoekerskinderen*. Project Jeugdhulp aan asielzoekerskinderen - cultuursensitief.
<https://www.jeugdhulpasielzoekerskind.nl/over-jeugdhulp/cultuursensitief/>
- Raad voor rechtsbijstand. (z.d.). *Veelgestelde vragen tolkdiensten* [Vragen]. rvr.org; Raad voor rechtsbijstand. Geraadpleegd 29 maart 2022, van
<https://www.rvr.org/advocaten/toevoegingen/veelgestelde-vragen/tolkdiensten/>
- Roelofs, L. (2021). *Tolken van Nederlandse Gebarentaal naar gesproken Nederlands* [Hogeschool Utrecht]. https://www.hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_hu:oai:surfsharekit.nl:926f1cad-c38f-4eee-a521-b0fb872824e4?q=Snel+afstuderen%21+%3A&c=0
- Schaefer, R. T. (2008). *Encyclopedia of race, ethnicity, and society*. SAGE.
- Shaw, E., & Hunt, D. I. J. (2020). *The second international symposium on signed language interpretation and translation research: Selected papers*. <https://muse.jhu.edu/book/75966>
- Shaw, S., & Hughes, G. (2006). Essential characteristics of sign language interpreting students: Perspectives of students and faculty. *Interpreting*, 8(2), 195–221.
<https://doi.org/10.1075/intp.8.2.05sha>
- Sikder, A. (2019, juli). *Power down*. 109. <https://asli.org.uk/wp-content/uploads/2019/07/8-12-Diversity-Final2-3.pdf>
- Sikder, A. (2021, oktober). *Will ethnic diversity change interpreting? Examining ethnicity and culture in signed language interpreting practice*.
- Stichting Register Tolken Gebarentaal. (2021). RTGS. <https://www.stichtingrtgs.nl/>
- TolkContact. (2022). *Tolkcontact*. Tolkcontact. <https://www.tolkcontact.nl/>
- Van Dale Gratis woordenboek. (2022). [Text]. Van Dale. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/ras>

- van Seters, H. (2020). *Tolken in Islamitische setting: Ervaringen van dove en slechthorende moslims* [Hogeschool Utrecht]. <https://canvas.hu.nl/courses/14668/files/1475752/download?wrap=1>
- Wei, L. (2016). New Chinglish and the post-multilingualism challenge: Translanguaging ELF in China. *Journal of English as a Lingua Franca*, 5(1), 1–25. <https://doi.org/10.1515/jelf-2016-0001>
- West Oyedele, E. (2015a). Persistence of African-American/black signed language interpreters in the United States: The importance of culture and capital. *Master's of Arts in Interpreting Studies (MAIS) Theses*. <https://digitalcommons.wou.edu/theses/19>
- West Oyedele, E. (2015b, september 28). Missing narratives in interpreting and interpreter education. *StreetLeverage*. <https://streetleverage.com/2015/09/missing-narratives-in-interpreting-and-interpreter-education/>
- Whiting, L. (2008). Semi-structured interviews: Guidance for novice researchers. *Nursing Standard*, 22, 35–40. <https://doi.org/10.7748/ns2008.02.22.23.35.c6420>
- Witter-Merithew, A. (1999). *From benevolent care-taker to ally: The evolving role of sign language interpreters in the United States of America*. RID. <http://www.interpretereducation.org/wp-content/uploads/2014/04/From-Benevolent-Caretaker.pdf>
- Young, A., Napier, J., & Oram, R. (2019). The translated deaf self, ontological (in)security and deaf culture. *The Translator*, 25(4), 349–368. <https://doi.org/10.1080/13556509.2020.1734165>
- Young, A., Oram, R., & Napier, J. (2019a). Hearing people perceiving deaf people through sign language interpreters at work: On the loss of self through interpreted communication. *Journal of Applied Communication Research*, 47(1), 90–110. <https://doi.org/10.1080/00909882.2019.1574018>
- Young, A., Oram, R., & Napier, J. (2019b). Hearing people perceiving deaf people through sign language interpreters at work: On the loss of self through interpreted communication. *Journal of Applied Communication Research*, 47(1), 90–110. <https://doi.org/10.1080/00909882.2019.1574018>

Bijlagen

Bijlage 1 – Reflectieverslagen themabijeenkomsten

Themabijeenkomst 1: Tolken in religieuze settings

Naam: Marieke Xia
Studentnummer: 17338679
Opleiding: Tolk Nederlandse Gebarentaal
Datum: 14-02-2022

Bij deze themabijeenkomst was de gastspreker een tolk van kleur die ervaring heeft met het tolken in verschillende religieuze settings. De voertaal van de bijeenkomst was NGT. We hebben verschillende religies doorgenomen zoals: Christendom, Jodendom, Hindoeïsme, Islam en Boeddhisme. Er was tussendoor tijd om vragen te stellen. We hebben geoefend met het vertalen van psalmen en andere religieuze teksten. Omdat ik online deelnam aan de themadag, kon ik helaas niet goed zien wat er op de PowerPoint te zien was. We hebben casussen behandeld over verschillende etiquette en discussies gevoerd over de juiste tolk op de juiste plek. Ook hebben we verschillende Islamitische, Christelijke en Boeddhistische gebaren doorgenomen en geoefend.

Wat heb ik geleerd? Na de themabijeenkomst heb ik van klasgenoten foto's doorgestuurd gekregen van de verschillende religieuze teksten. Het viel mij op dat ik vaak de inhoud niet helemaal begreep en het daardoor lastig was om dit te vertalen naar NGT. Ook de kennisclips in NGT, kon ik lastig tolken naar het Nederlands, omdat ik veel termen niet kende en lastig verbanden kon maken in mijn vertalingen. Ik heb geleerd dat het voor verschillende religieuze tolkgebruikers een uitdaging kan zijn om een tolk te vinden met de juiste achtergrond. Het is bijzonder lastig voor tolkgebruikers die een ander geloof aanhangen dan het Christendom. Er zijn namelijk maar weinig/geen tolken die hier een achtergrond voor hebben.

Het is vaak echter wel mogelijk om je redelijk goed voor te bereiden, omdat er vaak standaard teksten gebruikt worden. Je kan bijvoorbeeld nieuwere versies van oude Bijbelteksten opzoeken om de verhalen beter te begrijpen. Daarnaast is het belangrijk om je te verdiepen in de normen en waarden van een religie, zodat je je in de tolksituatie zo gepast mogelijk kan gedragen. Als laatste is het belangrijk om goed met de klant af te stemmen wat de verwachtingen zijn.

Als belangrijkste leeropbrengst neem ik mee dat ik mij altijd goed af wil vragen of ik op de juiste plek zou zijn als ik tolk in een religieuze setting. Tijdens mijn stage ben ik in verschillende religieuze settings geweest waar ik mij niet helemaal op mijn plek voelde. Ik zou pas in zo'n situatie willen tolken als ik goed kan samenwerken met de klant(en) en mogelijk ook een collega-tolk die al meer ervaring heeft in deze setting. Ik zou ook nagaan of een bepaalde geloofsovertuiging niet te erg in strijd is met mijn persoonlijke waarden. Als dit wel zo is, denk ik dat ik de opdracht liever niet zou doen, omdat het voor veel intrapersonlijke demands zorgt.

Bijlage 2 – Algemene wervingstekst

Beste [naam],

Wij zijn Anna en Marieke. 4^e-jaars studenten Tolk Nederlandse Gebarentaal. Voor onze scripties zouden we je graag willen interviewen omdat we op zoek zijn naar dove/slechthorende tolkgebruikers en tolken van kleur (zelf-identificerend als persoon van kleur). We hebben jouw [contactgegevens] via -via gekregen en hopen dat je een mooie bijdrage kunt leveren aan ons onderzoek. De scripties gaan over de huidige etnische demografie binnen het tolkenberoep die voornamelijk wit is, en de invloed die dit kan hebben 1) in tolksituaties 2) op dove tolkgebruikers en 3) op het tolkenberoep in het algemeen. We zijn benieuwd naar jouw ervaringen en meningen als tolk van kleur of dove/slechthorende tolkgebruiker van kleur. Dit in het belang van ons onderzoek maar ook zeker vanuit persoonlijke interesse omdat wij ook allebei van kleur zijn.

We zouden je vragen willen stellen als:

- Wat betekent van kleur zijn voor jou?*
- Wat is voor jou het verschil tussen het inzetten van een witte tolk ten opzichte van een tolk van kleur? [Voorbeeldvraag voor tolkgebruikers van kleur]*
- Op welke manier denk je dat het beroep anders is voor jou dan voor witte tolken? [Voorbeeldvraag voor tolken van kleur]*
- Wat vind je van de huidige situatie? (Kan er iets verbeterd worden?)*

Het interview kan gehouden worden in het gesproken Nederlands en in Nederlandse Gebarentaal.

We horen graag of we je zouden mogen interviewen voor ons onderzoek. Wij zouden dit graag tussen 23 januari en 3 februari doen, zou je daar tijd voor hebben? Ook bij voorkeur fysiek, maar we begrijpen dat dit niet altijd mogelijk is en zijn benieuwd hoe jij hier tegenover staat.

Als je nog vragen hebt, stel ze gerust.

Vriendelijke groeten,

Anna Mbayo en Marieke Xia

Bijlage 3 – Leidraad semigestructureerde interviews

Interview met tolk van kleur

Introductie

Identiteit van de onderzoekers, in welk kader het onderzoek gedaan wordt, anonimiteit en de mogelijkheid om toestemming in te trekken.

- Hoe identificeer jij jezelf en wat betekent van kleur zijn voor jou?
- Wat is je indruk van de huidige tolkenpopulatie in Nederland?
 - Wat is je indruk van de huidige tolkenpopulatie als je kijkt naar etnisch diversiteit?

Werken als tolk NGT/NL

- Wat vind je van je beroep?
- Welke overwegingen maak je bij het wel/niet aannemen van een opdracht?
- Wat betekent het voor jou om een tolk van kleur te zijn?
 - Hoe verschilt dit ten opzichte van witte tolken?
 - Welke invloed heeft het lage aantal tolken van kleur in NL op dove mensen van kleur en waaraan zie je dat?
 - Welk effect heeft dit volgens jou op collega's en tolkgebruikers?
- Op welke manier ben je bezig met etnische diversiteit binnen je beroep? Merk je dat het onderwerp van gesprek is onder tolken en tolkgebruikers?
- Hoe heb je de tolkenopleiding ervaren?
- Met wie ga je in gesprek als je ergens mee zit m.b.t. tolken? En waarom deze persoon/personen?
 - Denk ook bijv. Aan zelfvertrouwen, professionaliteit, gevoel van veiligheid/op je plek voelen

Tolksituaties

- Heb je voorbeelden van positieve en negatieve ervaringen als tolk van kleur in een tolksituatie?
- Heb je voorbeelden van tolksituaties die je altijd bijblijven, door de demands die zich daar voordeden?
 - Welke controls heb je toegepast? (Mogelijk uitleggen wat demands en controls zijn.)
- In hoeverre houd je je bezig met hoe jij de beeldvorming van de dove klant kan beïnvloeden?
 - Hoe zou je de vergelijking maken tussen witte doven en doven van kleur? M.b.t. de beschikbaarheid van tolken.
 - Hoe zou je de vergelijking maken tussen witte tolken en tolken van kleur? M.b.t. culturele sensitiviteit?

Sociogram

- Relaties met klanten, collega's en instanties uit het netwerk verwerken in het sociogram.
- Hoe dichtbij jezelf zou je deze plaatsen? En waarom?

Interview met dove tolkgebruiker van kleur

Introductie

Identiteit van de onderzoekers, in welk kader het onderzoek gedaan wordt, anonimiteit en de mogelijkheid om toestemming in te trekken.

- Hoe identificeer jij jezelf en wat betekent van kleur zijn voor jou?
- Wat is je indruk van de huidige tolkenpopulatie in Nederland?
 - Wat is je indruk van de huidige tolkenpopulatie als je kijkt naar etnisch diversiteit?

Ervaringen als tolkgebruiker

- Wat is jouw ervaring met het inzetten van tolken?
- Welke overwegingen maak je bij het zoeken naar een tolk?
- Wat betekent het voor jou om een tolkgebruiker van kleur te zijn?
 - Hoe verschilt dit ten opzichte van witte tolkgebruikers?
 - Welke invloed heeft het lage aantal tolken van kleur in NL op dove mensen van kleur en waaraan zie je dat?
 - Welk effect heeft dit volgens jou op tolken en tolkgebruikers?
- Op welke manier ben je bezig met etnische diversiteit binnen je beroep? Merk je dat het onderwerp van gesprek is onder tolken en tolkgebruikers?

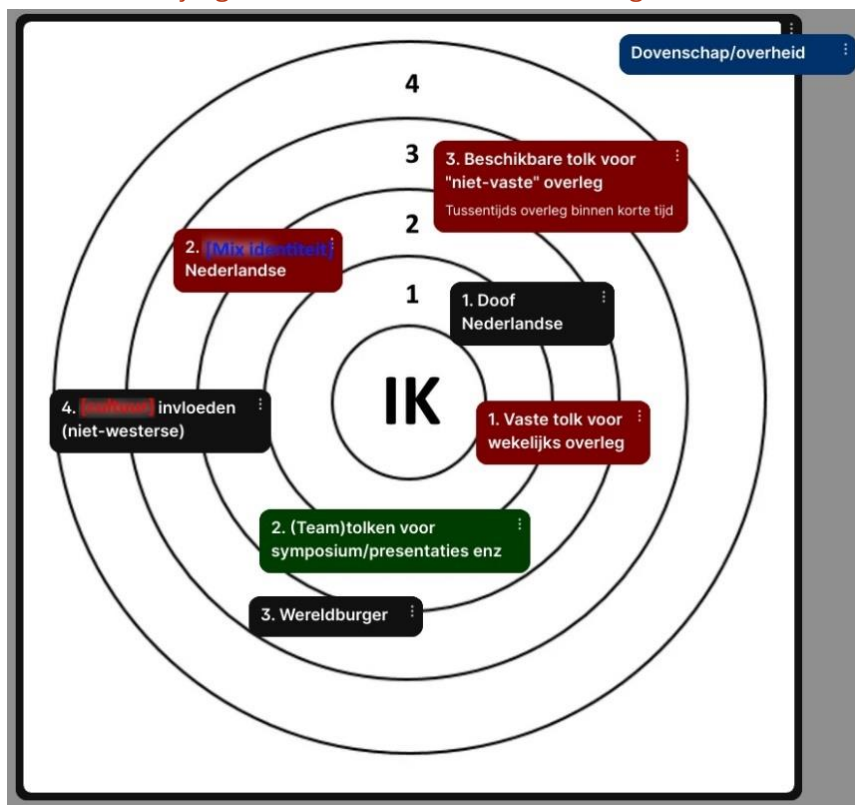
Tolksituaties

- Heb je voorbeelden van positieve en negatieve ervaringen als tolkgebruiker van kleur in een tolksituatie?
- Wat voor invloed heeft een tolk op hoe mensen jou kunnen zien?
 - Wat voor invloed (kan) een tolk hebben op het uitdragen van je identiteit?
 - Hoe zou je de vergelijking maken tussen witte tolken en tolken van kleur?
- Heeft je etniciteit/huidskleur invloed op hoe je je opstelt in een tolksituatie?
- Wat is jouw ideaalbeeld als het gaat om werken met tolken?

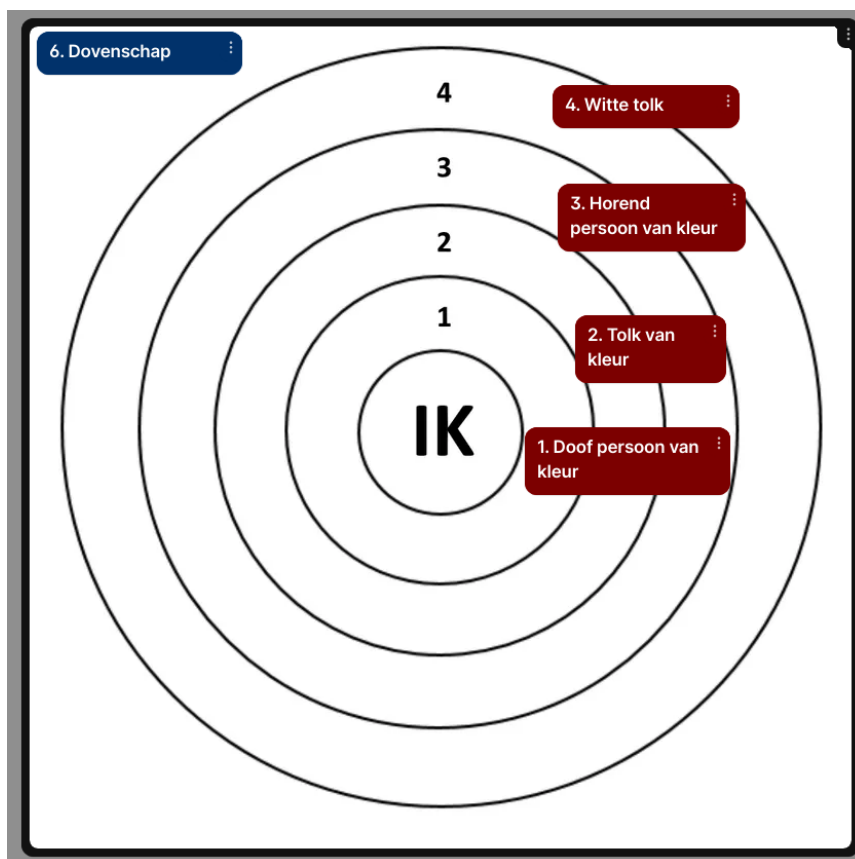
Sociogram

- Relaties met klanten, collega's en instanties uit het netwerk verwerken in het sociogram.
- Hoe dichtbij jezelf zou je deze plaatsen? En waarom?

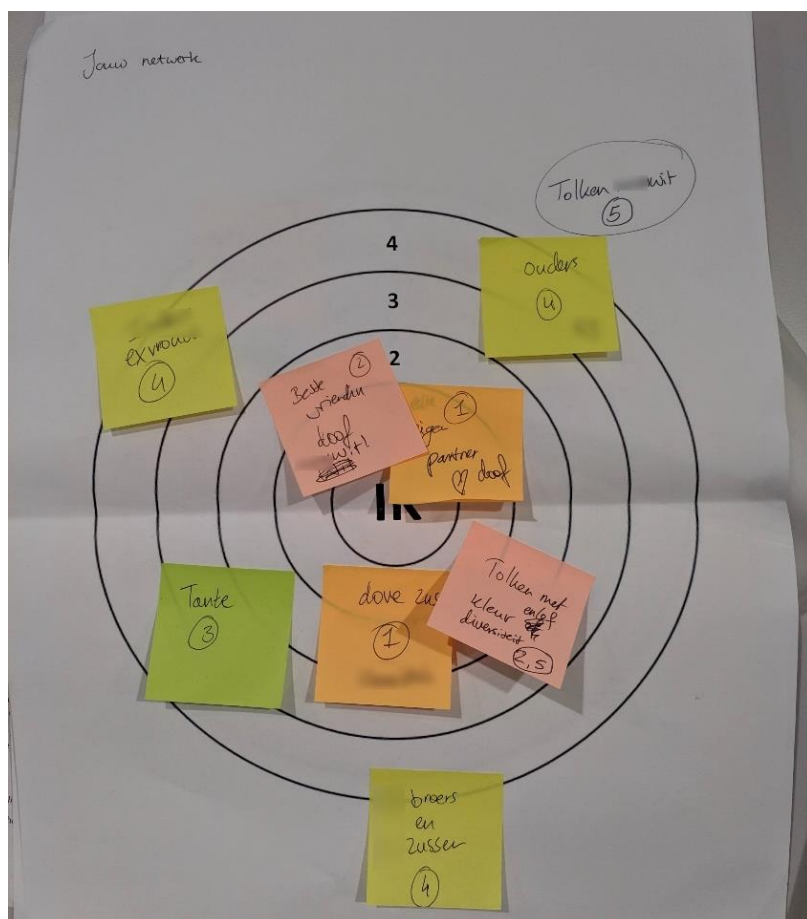
Bijlage 4 – Overzicht van alle sociogrammen

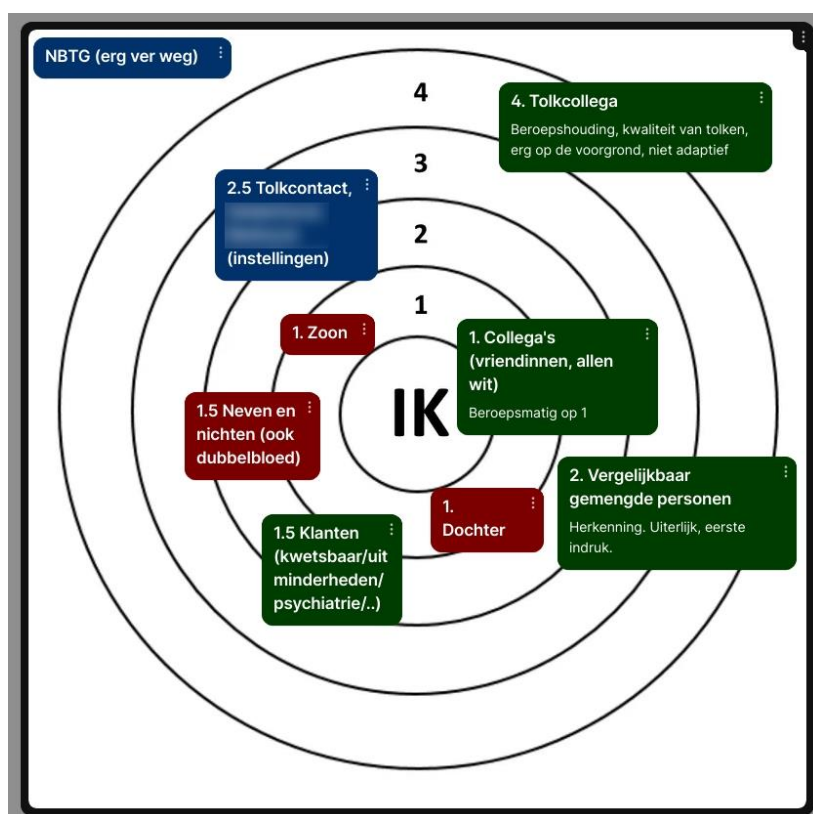
Figuur 5: Sociogram tolkgebruiker 1.

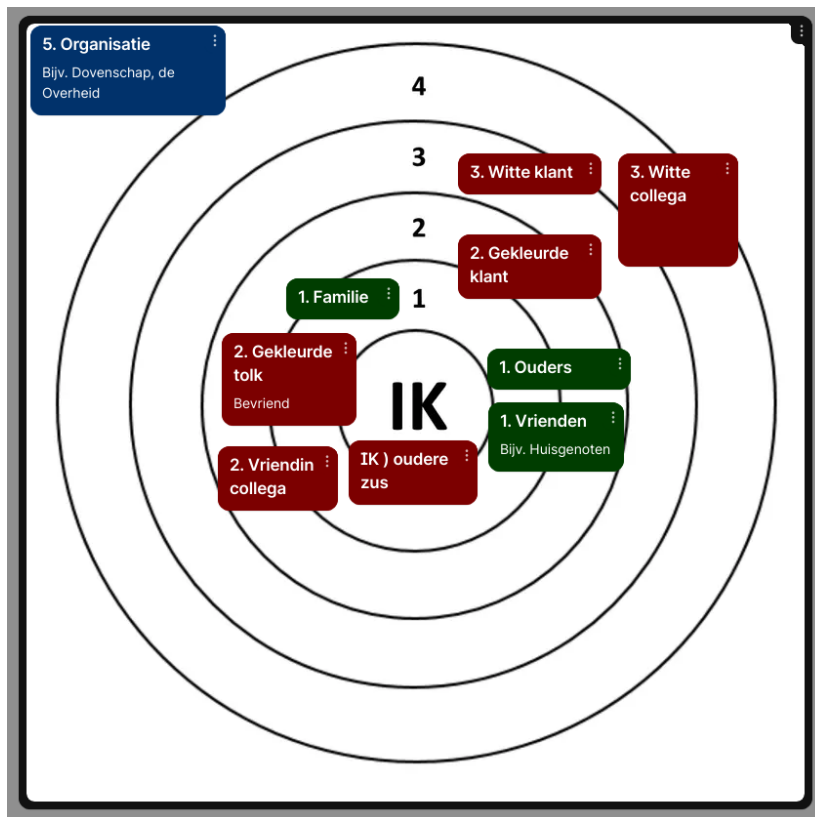
Figuur 6: Sociogram tolkgebruiker 2.

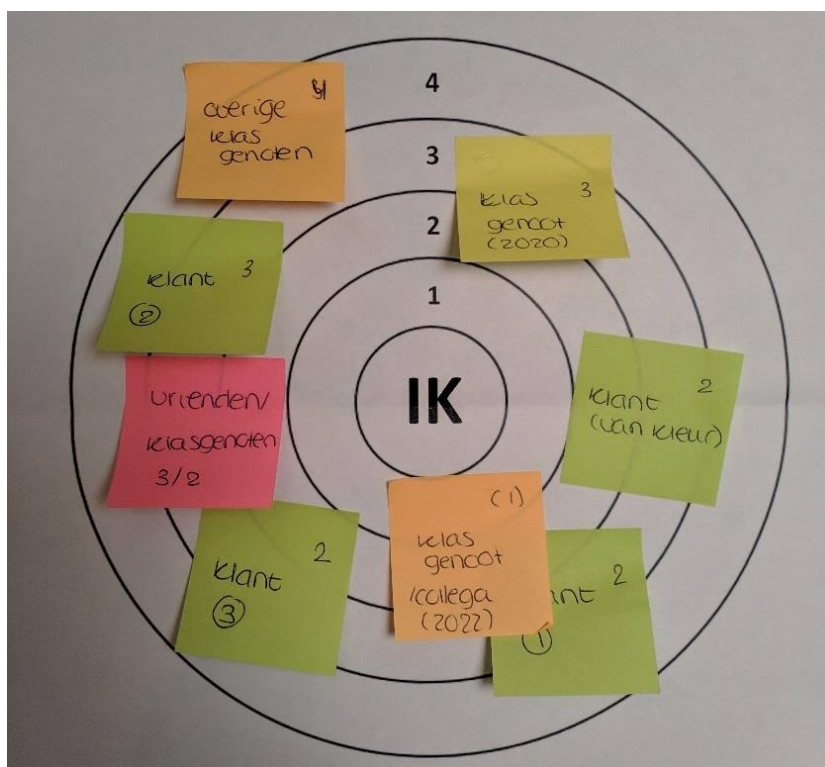
Figuur 7: Sociogram tolkgebruiker 3.

Figuur 8: Sociogram tolk 1.

Figuur 9: Sociogram tolk 2.

Figuur 10: Sociogram tolk 3.

Bijlage 5 – Omschrijvingen van codes in Atlas.ti

Code	Omschrijving
Afstemmen belangrijk	Tussen de tolken en de tolkgebruiker(s) voor het beginnen van de tolkopdracht. Heeft altijd overlap met het tolk criteria van samenwerken.
Allyship	Er wordt genoemd dat het belangrijk is voor een tolk om zich op te stellen als ally.
Overige kenmerken	Andere tolk criteria die niet vallen onder de andere categorieën, maar wel bijdragen aan de authenticiteit van de beeldvorming over de dove tolkgebruiker.
Samenwerken	Er wordt genoemd dat de manier van samenwerken een invloed heeft op de tolksituatie. Het gaat om samenwerking tussen de tolk en de andere aanwezigen in de tolksituatie: dove/horende tolkgebruiker(s) en/of teamtolk. Gaat o.a. ook over afstemmen, gebaren overnemen, feedback ontvangen, open communicatie.
T Culturele sensitiviteit	De tolk toont culturele sensitiviteit richting de dove tolkgebruiker.
T Etniciteit belangrijk	Er wordt genoemd dat de etniciteit van de tolk invloed heeft op de tolksituatie.
T Etniciteit onbelangrijk	Er wordt genoemd dat de etniciteit van de tolk geen invloed heeft op de tolksituatie.
T Geen culturele sensitiviteit	De tolk toont geen culturele sensitiviteit richting de dove tolkgebruiker.
T Identiteit belangrijk	Alle andere identiteiten, naast etniciteit, die invloed hebben op een tolksituatie.
T Identiteit onbelangrijk	Er wordt genoemd dat alle andere identiteiten, naast etniciteit, geen invloed hebben op een tolksituatie.
T taalvaardigheid	Er wordt genoemd dat de taalvaardigheid van de tolk een invloed kan hebben op de tolksituatie.
TG Geen culturele sensitiviteit	Culturele sensitiviteit van de tolkgebruiker richting de tolk.
TGK Authenticiteit	Alles wat wordt genoemd als een bijdrage aan een authentieke representatie van de dove tolkgebruiker.
TGK Omgeving	TG demand van de omgeving.
TGK Identiteitsvorming	Er wordt gesproken over hoe een tolk invloed kan hebben gehad op de identiteitsvorming van de dove tolkgebruiker.

TGK Interpersoonlijk	Tolkgebruiker interpersoonlijk demand.
TGK Intersectionaliteit	Er wordt gesproken over de intersectionaliteit van verschillende identiteiten van de tolk.
TGK Intrapersoonlijk	Tolkgebruiker intrapersoonlijk demand.
TGK Paralinguïstisch	Tolkgebruiker paralinguïstisch demand.
TGK Racisme ervaren	Er wordt genoemd dat tolken tijdens het werk, of daarbuiten racisme hebben ervaren.
TGK Representatie (-)	Er wordt iets genoemd dat een negatieve invloed heeft op de beeldvorming over de dove tolkgebruiker.
TGK Representatie (+)	Er wordt iets genoemd dat een positieve invloed heeft op de beeldvorming over de dove tolkgebruiker.
TK interpersoonlijk	Tolk interpersoonlijk (intermenselijk) demand: Machtsdynamiek (kennis, identiteit), communicatiestijl (informeel, emoties), doel, emotionele toon, humeur, cultureel, gedachtewereld (mensen kunnen dezelfde zin zeggen, maar daar allebei een andere interpretatie aan geven. Hangt af van sociaal-culturele aspecten).
TK intrapersoonlijk	Tolk intrapersoonlijk demand: De tolk als persoon, de meningen, humeur, fysiologische omstandigheden, psychologische reacties (bijv. emotionele staat).
TK Omgeving	Tolk demand van de omgeving: Omgeving en hoe het een persoon beïnvloed. Fysiek, technologie, geluid, doel van de omgeving, onderwerp, doel van de situatie, deelnemers (wat is hun doel van het gesprek).
TK paralinguïstisch	Tolk paralinguïstisch demand: Niet wat er wordt gezegd, maar hoe het gezegd wordt. Bijvoorbeeld de fysieke positie van de gebarenden, mensen met fysieke beperkingen, of iemand die zijn arm gebroken heeft. Idiosyncratische taal: Afwijkende, vaste 'idioms'. Tempo, volume, accenten.
TK Racisme ervaren	Er wordt genoemd dat tolken tijdens het werk, of daarbuiten racisme hebben ervaren.
Tolk van kleur zijn	Er wordt gesproken over hoe de etniciteit van de tolk invloed kan hebben op hun werk.
Tolktekort	Er wordt genoemd dat er een tekort is aan (keuze) tolken gebarentaal in Nederland.